

***Pavilon plný pouště
Manjula je znovu březí
Za příšerami z pravěku
Ne každý štěkající šimpanz kouše***

Hlavní sponzor
ročníku 2016

Vydává:

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

... VAŠE OBLÍBENÉ MÍSTO PRO ODPOČINEK I POUČENÍ

ROK PLNÝ VÝROČÍ

- 115. výročí vzniku spolku IRIS (1901)
- 90 let od založení plzeňské zoo, po Liberci druhé nejstarší v ČR (1926)
- 55. výročí otevření botanické zahrady (1961)
- 55 let od uzavření doudlevecké zoo pro antraxovou epidemii (1961)
- 35 let od sloučení obou zahrad v jednu a jejich osamostatnění od Parku kultury a oddechu (PKO) (1981)
- 15 let od rekonstrukce specializované expozice Akva-tera na Palackého tř. (2001)
- 15 let od záchranu Lüftnerky od demolice a otevření prvních expozic statku z přelomu 19. a 20. století (2001)
- 10 let pravidelných sokolnických ukázek na letním amfiteátru (2006)

Foto Martin Vobruba

Poslední rozloučení s miláčkem Maruškou před cestou

V úterý 26. dubna se první nosorožec indický narozený v Plzni – miláček návštěvníků a ošetřovatelů Maruška – odebral na téměř 1 000 km dlouhou cestu do nového domova – soukromé zoo poblíž francouzského Lyonu. Zde bude partnerem samičky, která oslavila 2. února druhé narozeniny, dospělý samec Fanindra. Na místo dorazila bez jakýchkoliv komplikací během transportu v pozdních večerních hodinách téhož dne.

Poslední pohled na Marušku. V již přepravní bedně se s ní loučí ošetřovatelé Robert Bultas a Lenka Doxanská.

(rd)

KRAJINY MÉHO SRDCE

JOSEF HART

S KOTVOU V SRDCI

Prvně jsem spatřil rybník Labuť jako dítě předškolního věku na prázdninách v Blatné. Byl jsem tam odvezen sestřenicí a bratrancem v rámci poznávání okolí v modré kárce, která v té době nechyběla ve výbavě žádného rodinného domku. Jaký na mne tehdy rybník udělal dojem, jsem dávno zapomněl. Dlouho poté mi najednou vytanul před očima obrázek kamenné hráze s kotvou, velkým starobylym zájezdním hostincem a vedle něho louky plné kopretin. Mezi nimi zaparkoval náš autobus vezoucí nás kamsi na exkurzi. Místo se mi spojovalo s rybníkem Labutí. Vzpomínka, či spíše epizoda z jakéhosi živého snu, se mi vysouvala z povědomí tak často a tak dotěrně, že jsem se k Labutí v rámci rodinného výletu vydal. Po

dlouhém hledání jsme nakonec stanuli na jejím západním okraji v obci Chobot. Hledané místo tu ale zhora nic nepřipomínalo. Byl to jen hezký kopretinový sen, usoudil jsem. Jenže po několika letech jsem k rybníku přijel z druhé strany. Žádná kotva z břehu nevisela; ostatně k čemu by sloužila... Nebo dávno skončila jako nepotřebná ve šrotu. Ale hráz a zájezdní hostinec jakoby byly mémi zhmotněnými představami. Kopretinová louka ta také chyběla. Jakákoliv louka, protože pro ni okolo hospody mezi dalšími staveními není místo.

Takže otázka zůstala: sen, nebo jsme se tady jako studenti opravdu stavěli na obědě a paměť onu zastávku jako něco nepodstatného vytěsnila z mozkového archivu?! Labuť s třemi půl kilo-

ZAHRADOU POZNÁNÍ

Ekologicko-osvětový projekt Města Strakonice Zahradou poznání vstupuje v letošním roce do IV. ročníku. Do podzimu 2015 se na jeho základě vrátilo do krajiny Prácheňska a okolí, tedy kraje na pomezí západních a jižních Čech, téměř 800 ovocných stromků 99 původních a krajových odrůd, především jabloní. Dalších, přibližně 300 nových ovocných dřevin včetně třešní, višní a švestek vysadily samy obce. K projektu se přihlásilo sedm měst, sedm městysů, 33 obcí, sedm základních škol a tři domovy seniorů.

Jeho cílem ovšem není jen navrátit krajině příjemný vzhled, vrátit na meze a podél cest ovocné stromy, které zde vždy rostly. Poslední velká výsadba se uskutečnila na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století. Krutá zima roku 1929 s mrazy okolo mínus 40 °C byla pro ovocné stromy katastrofou. Zahrada poznání, jak napovídá i název, si předsevzala též objevit a připomenout místa spojená s pobytem významných národních nebo regionálních osobností. První ročník proto nesl název Putování románovou krajinou, v roce 2014 bylo putování zaměřeno na básníky a loni na malíře. Letošek patří osobnostem spojených s dramatickou tvorbou, rok 2017 bude ve znamení vědy a celý cyklus uzavře Putování filmovou krajinou. Každé místo spjaté s někým významným je identifikováno pamětním nápisem a zdobí ho několik ovocných stromků. Nad rámec projektu připomněly obce i některé další významné události: např. Krejnice dávají na vědomí, že jsou jednou z nejstarších obcí na Prácheňsku.

(šr)

CITÁT TOHOTO ČÍSLA:

Jediný azyl, vždy a všude otevřený pro všechny trpící, je příroda.

Max Lingner (1889 – 1959),
německý malíř a grafik

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Nová Ivica Tamika.
Foto Kristýna Benešová

OCENĚNÍ KROKODÝLI SIAMŠTÍ

V loňském ročníku tradiční ceny Bílý slon, vyhlašované sdružením Česká zoo, získala ocenění pro plzeňskou zahradu samička nosorožce indického Maruška. V roce 2015 Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně reprezentovala mláďata kulana turkmenského, ovce aljašské a prvoodchov dvou krokodýlů siamských. A právě oni vyhráli v kategorii Ostatní.

Dubnové předávání cen se uskutečnilo již po několikáté v Kapucinském klášteře ve Fulneku. Bílého slona pro plzeňskou zoo převzali zoolog Jan Konáš a ošetřovatel Ondřej Škach (na snímku vlevo). Při slavnostním udílení ocenění v kategoriích stavba, expozice roku, odchov – savci, ptáci a ostatní se setkali pracovníci českých a slovenských zoo, sponzoři, organizátoři akce a hosté.

Poprvé byl udělen Bílý slon za celoživotní přínos v chovu zvířat v českých a slovenských zoo, a to emeritnímu dlouholetému řediteli jihlavské zoo a prezidentovi Unie českých a slovenských zoo Vladislavu Jirouškoví.

(vr)

Foto Martin Vobruba

Dárek pro obyvatele Karlovarského kraje

Dárek k 90. výročí založení plzeňské spolkové zoo IRIS připravila ve spolupráci s Karlovarskými listy Zoologická a botanická zahrada města Plzně pro obyvatele Karlovarského kraje. Při předložení kuponu, který opakovaně zveřejnilo uvedené periodikum, mají až do konce roku slevu na vstupném. Pokud vyplní jméno, adresu a budou mít štěstí ve slosování, mohou navíc vyhrát některou ze zajímavých cen.

Narozeninovým bonusem tak zoologická a botanická zahrada ocenila návštěvnický zájem obyvatel Karlovarského kraje při výběru mezi chomutovskou a plzeňskou zahradou právě v její prospěch.

Další slevová akce je určena pro školy Karlovarského kraje v době školních výletů. Na jejím základě může každý školák ušetřit na vstupném až 30 Kč. Plzeňská zoologická a botanická zahrada je mezi zdejšími školami velmi oblíbená, což potvrzuje právě období školních výletů. Dalším bonusem může být objednání si bezplatného výukového programu.

Všechny narozeninové výhody mohla zahrada nabídnout obyvatelům Karlovarského kraje díky výborné spolupráci s Krajským úřadem Karlovarského kraje.

(hy)

Pole se stávají znovu poli

Letošní zima byla zelenější než předchozí. Alespoň podle toho, jak se pole zelenala ozimy. Trochu k tomu dopomohlo poměrně teplé počasí, ale především skutečnost, že loni přibýlo očividně osetých ploch. A jaro přidalo další. Jako zázrakem zmizelo z krajiny množství léta neobdělávaných míst. Jakoby si majitelé těchto pozemků konečně uvědomili, že na polích mají růst zemědělské plodiny – nikoliv plevel a náletové dřeviny. Stačí přece, o kolik stovek hektarů zemědělské půdy, často té nejlepší bonity, ročně přicházíme její zástavbou.

Ztráta rodinného gruntu při kolektivizaci zemědělství v padesátých letech minulého století představovala pro mnohé sedláky takovou ránu, že ji obřečeli i tvrdí chlapi. Jenže restituentů už byla jiná generace. Dávno už třeba nežili v rodné víscce, měli jiný životní styl, svým povoláním byli hodně vzdáleni zemědělství. Vrácená půda se pro ně stala závažím, nebo naopak vidinou zbohatnutí po jejím rozparcelování pro výstavbu rodinných domků nebo nabídnutí developerům. Mnohým se to, ke škodě zemědělství, podařilo, jiní ji dokázali proměnit pouze v léta ladem ležící půdy. Že se na ni opět začíná hospodařit, je výborná zpráva. Po více než čtvrtstoletí od zásadních politických a společenských změn sice poněkud opožděná, ale to na jejím pozitivním významu pro krajinu a zemědělství nic nemění.

(jh)

Nad letošním ročníkem tradiční blatenské výstavy PROMĚNY NEJEN V PŘÍRODĚ

Letošní, již XIII., ročník výstavy Přírodou Blatenska v městském muzeu nese podtitulek Proměny. Velmi široké téma: Proměny přírody a krajiny během čtvrtého ročních období, proměny živočichů a rostlin v jednotlivých vývojových etapách a další a další proměny. Je jich tolik, že by je neobsáhly ani všechny muzejní prostory. Také proto tvůrci výstavy letos vsadili především na sjednocující linii danou proměnami obcí svazku Blatenska. „Možná někteří návštěvníci očekávali více přírody,“ vyslovuje obavu jedna z hlavních „duší“ výstavy Ing. Radka Vokrojová ze Svazku obcí Blatenska. Ale zcela zbytečně. Ne nadarmo se říká, že kdo má vztah k místu, kde vyrůstal, kde žije, tomu není lhostejné, jak je to s okolní přírodou. Navíc proměny obcí a života v nich se po generace promítají do proměn přírody a krajiny. Draha, obecní pastviny a na nich děti pasoucí kravku, kozu, husy – to už jsou dnes obrazy ze zažloutlých pohlednic.

Každý ročník Přírody vyniká nějakým úžasným fórmem. Tím letošním je interaktivní hra Udržuj rovnováhu v přírodě na principu dvou-ramenné váhy. A tvůrci? Lidé na odpočinku z Domova seniorů v Blatné.

Poněvadž výstavu hojně navštěvují školy, vynikajícím nápadem bylo vedle sebe postavit historickou a současnou školní lavici. Tu první charakterizuje kalamář na inkoust, protože psacím nástrojem byla násadka s pěrlem namáčeným do inkoustu; první plnicí péro pod názvem Žák se objevilo ve školách až v druhé polovině padesátých let minulého století. Ta druhá je přirozeně ergonomická a se skvělým designem. K té první patřilo školní kuličkové počítadlo, k té současné moderní počítač.

Mezi dětskými výkresy si návštěvník rázem připadá jako v jiném světě – v malovaném světě. Mezi všemi vyniká velká koláž dětí z třídy Berušek MŠ v Radomyšli nazvaná Ptáčkové v zimě. Také získala hlavní cenu ve své kategorii. „Porota ocenila nejen nápad,“ informuje R. Vokrojová, „umístění hejna ptáčků nad trojrozměrnými hnízdy, ale i fakt, co všechno se při tvorbě díla děti naučily: Vystřihovat, obkreslovat, nalepovat, vybarvovat.“

Chvályhodné je určitě připomenutí dvou významných jmen, spojených u střední a starší generace s přírodopisem: Zdeňka Buriana (1905 – 1981) a A. E. Brehma (1829 – 1884). První z dvojice dosáhl mezinárodního uznání především malířskými realistickými rekonstrukcemi vymřelých zvířat a rostlin, kterým se věnoval ve spolupráci s předními odborníky v daném oboru. Jeho díla mají popisky v mnoha jazycích, nechybí ani čínština. Desetidilný Brehmův život zvířat se stal synonymem pro populárně naučnou zoologickou literaturu. Určitě ještě v polovině minulého století nechyběl v žádné větší školní knihovně. Několik současných přírodovědných publikací a encyklopedií ukazuje proměny, jakými zejména v posledních desetiletích prošla odborná literatura. Prostě proměny všude a ve všem. Byly vždy. Jen nikdy, jako nyní, nepřicházely tak rychle za sebou a v takové míře. (fh)

Lvi smečka při jednom z prvních pobytů na ostrově.

Foto Kristýna Benešová

Kristýna Benešová, ošetřovatelka šelem

Foto J. Vogelstanz

SAMICE PŘIŠLY DO ŘÍJE, POSLUŠNOST JE PRYČ

VE DRUHÉ POLOVINĚ ZÁŘÍ SE OBJEVILY PO BOKU LVA BERBERSKÉHO MATÝSKA V PLZEŇSKÉ ZOO DVĚ NOVÉ MLADÉ LVICE PŮVODEM ZE ZOO V HANNOVERU. PRO ZAČÁTEK JEJICH SOUŽITÍ OVŠEM VÝRAZ „PO BOKU“ NEBYL TEN NEJPŘESNĚJŠÍ. NEJDŘÍVE SI PŘIVYKLY NA NOVÉ PROSTŘEDÍ V TZV. ZVYKACÍM BOXU. OŠETŘOVATELÉ MUSELI RESPEKTOVAT NEJEN ODLIŠNÉ CHOVATELSKÉ PODMÍNKY, ALE PŘEDEVŠÍM ROZDÍL V HMOTNOSTI SAMCE (TAKŘKA 200 KG) A SAMIC (KOLEM 70 KG). KE SPOJENÍ ZVÍŘAT VE VNITŘNÍ UBIKACI DOŠLO PŘED KONCEM ŘÍJNA. STŘEDA 16. BŘEZNA BYL PRO TROJICI LVŮ DALŠÍM VÝZNAMNÝM MEZNIKEM. V RANNÍCH HODINÁCH OŠETŘOVATELKY POPRVÉ PUSTILY LVICE NA OSTROV.

Jak to vše bylo a co následovalo v příštích dnech, popisuje jedna z ošetřovatelek **Kristýna Benešová**:

Po otevření vnitřní ubikace vyběhl nejprve lev Mates a šel překontrolovat nové zábrany na stromech. Ve výběhu nebyl od podzimu. Hrazení na stromech si hned označil za své. Párkrát zařval a spokojeně se rozvalil na záda uprostřed ostrova. Věděl, že odsud bude mít dostatečný výhled na samice. Ty se ale zatím bály vykročit ven do neznámého prostředí. Den tak nebyl příliš akční, ale Mates byl šťastný, že se po zimě znovu proběhl ve výběhu.

Druhý den zaujal opět své místo s výhledem. „Děvčata“ byla tentokrát odváznější. Vzájemně si dodávala odvahy a začala po krůčcích prozkoumávat nová místa. Pohybovala se velmi rozvážně a nedůvěřivě očíhávala, zda se v jejích teritoriu nepohybuje někdo cizí. Nedošla však dál než do půlky výběhu a poté se vrátila do bezpečí pavilonu. Vše se odehrávalo za dostatečného dohledu hlídky zaměstnanců připravených v případě nečekané situace k akci. Lvice už elektrický ohradník poznaly, proto si na ostrově udržovaly od drátů dostatečný odstup.

Třetí den, v pátek, už vyběhly „holky“ ven stejně rychle jako Mates a odpoledne se jim vůbec nechtělo domů. Musely jsme znovu vypustit Matese, aby nasměroval a odvedl svoji smečku zpět. Samice přišly do říje, a tak poslušnost byla pryč.

Citlivé povahy prosím, ať následující řádky nečtou, ale i tato epizoda patří k prvním promenádám lvic Tamiky a Neyly po ostrovním výběhu.

Podařilo se jim slovit v letu kachnu divokou, kterou následně spořádaly. Omlouvám se za to milovníkům kachen, ale příroda má svůj řád a kačer pronikl do cizího teritoria.

O víkendu byli lvi doma a další vypouštění na výběh s dohledem se konalo až v pondělí. Odpoledne nastal předvídatelný problém se zavíráním zvířat do pavilonu. Třeba si někteří návštěvníci myslí, že lvi mají výcvik a uposlechnou svého chovatele na povel. Pravdou je opak. A my, ošetřovatelé, ač bychom rádi dopřáli svým svěřencům venčení a radost z pobytu ve výběhu až do noci, se také potřebujeme dostavit domů a ujistit rodinu, že jsme její součástí, že jsme na ni pro lvy nezapomněli.

Stejně jako návštěvníci pozorují zvířata, tak pozorují ona je. U lvů to platí stoprocentně. Matýsek je nejen společenský, ale i zvědavý. Že není venku už opravdu co pozorovat, bere na vědomí až ve chvíli, kdy poslední člověk opouští bránu zoo. Až potom připustí, že by se mohl vrátit do ubikace. Teprve pak se mohou ošetřovatelé odebrat domů.

Až při návštěvě plzeňské zoo uvidíte pobíhat ošetřovatele s míčem kolem lvího výběhu a zoufale volajícího: „Mates, Tamika, Neyla!“, vězte, že se nezbláznil, jenom nebyl dva dny doma, protože lvi stávkovali, nebo byli v říji a právě hledá nějaký způsob, jak je konečně nalákat dovnitř.

Svou práci a zvířata ale milujeme, takže optimismus nás hned tak neopouští. Navíc v tomto čase se radujeme z jara a nových přírůstků. A doufáme, že i tahle lví říje přinese třeba nějaké výsledky.

Maruška těsně před odjezdem.

Foto IRIS
Miroslav Volf (2x)

Robert Bultas: Maruška odjela, Manjula je znovu březí!

Poté, co jsme se v úterý 26. dubna rozloučili s nosorožčí samičkou Maruškou a poslali jsme ji do nového domova ve Francii, mě kolegové zastavovali a ptali se, jak nakládání probíhalo a jaký to byl pocit, vidět ji naposled.

Transport Marušky začal v sedm hodin jejím oddělením od Manjuly. Všechno šlo bez komplikací, takže jsme ji nalákali na krmení do obslužné chodby. Přibližně za půl hodiny vlezla do přepravní bedny. Nějaké emoce u ní i mámy byly, ale nic dramatického. Před devátou hodinou už vyjížděla holandská transportní firma Ekipa se vzácným nákladem směr Francie, soukromá zoo Touroparc v Romanèche-Thorins, čtyřicet kilometrů jižně od Lyonu. Před dvadvacetou hodinou téhož dne už byla na místě.

S Maruškou se přijel před jejím odjezdem rozloučit i její bývalý ošetřovatel Jiří Gandurský. Na snímku (vlevo) společně s Robertem Bultasem.

Díky internetu jsme věděli, kam se stěhuje a potom jsme na sociálních sítích sledovali její příjezd.

Na Manjule bylo první hodiny a dny znát, že je smutná, méně žrala, jakoby Marušku hledala. Ale objektivně řečeno, do čtyř měsíců by k jejich oddělení stejně muselo z chovatelského hlediska dojít. Samice je od říjnového páření znovu březí. Nyní je tato skutečnost potvrzena i na základě rozboru trusu na Univerzitě veterinárního lékařství ve Vídni u profesora Franze Schwarzenbergera.

A mé osobní pocity? Samozřejmě dva roky s Maruškou si člověk ve chvíli, kdy se všechno zvládlo a zvíře je v přepravní bedně, v hlavě promítne. Narození, první dny života, oslavy dvojích narozenin. Zaplaťpánbůh, neprovázely ji žádné komplikace, nestonala. Rostla doslova pod rukama, její aktuální hmotnost byla 1 120 kilo. To Manjula, když také jako dvouletá přišla do Plzně, tak mohutná nebyla.

Naproti tomu za šestnáct let práce se zvířaty jsem zažil už tolik porodů a také transportů, že to člověk bere jako chod života. Navíc, Maruška odjela za samcem, je tedy naděje, že přibude nový chovný pár a narodí se další mláďata. U tak vzácného a vyhynutím ohroženého zvířete, jako je právě nosorožec indický, je každý přírůstek vítaný. Za život může mít každá samice až pět mladých.

Všichni věříme, že v nové zoo bude Maruška v dobrých rukou. Její hlavní ošetřovatel se za ní byl podívat v Plzni, pobyl tu s námi několik dnů. (rd)

NEJPROSLULEJŠÍ Z KRAJOVÝCH PLEMEN SKOTU JE ČESKÁ ČERVINKA

NA STATEK LÜFTNERKA V PLZEŇSKÉ ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADĚ SE VRÁTIL V DUBNU PO NĚKOLIKA LETECH PŮVODNÍ ČESKÝ SKOT. ZATÍMCO DŘÍVE HO ZASTUPOVALO NEJROZŠÍŘENĚJŠÍ PLEMENO ČESKÉ STRAKATÉ, NYNÍ JE TO VZÁCNÁ ČESKÁ ČERVINKA. NA CELÉM ÚZEMÍ ČR SE CHOVÁ POUZE V POČTU ASI STO ZVÍŘAT.

Skot se tak nyní reprezentuje návštěvníkům statku Lüftnerka černostrakatou krávou holštýnského plemene a zářijovým teletem české červinky.

Holštýnský skot je velké, černobílé plemeno skotu, prošlechtěné na vysokou mléčnou užitkovost. Ta činí v průměru 9 000 kg mléka za laktaci při obsahu 3,7 proc. tuku. Špičkové krávy dokáží nadojit za laktaci ovšem až 30 000 kg mléka! Je to nejrozšířenější plemeno skotu na světě, taktéž je tomu i u nás.

Pro porovnání – český strakatý skot, často též nazývaný česká straka, červená straka nebo čestr, je tradiční české kombinované maso-mléčné plemeno. Před druhou světovou válkou bylo ještě šlechtěno jako tažné zvíře. Přestože nejde o skot určený vyloženě k mléčné produkci, průměrná dojivost na krávu a laktaci se pohybuje mezi 6 000 až 7 000 kg mléka při tučnosti čtyři procenta.

Na území našeho státu se toto plemeno dostalo ve druhé polovině 19. století ze Švýcarska. V současnosti tvoří asi necelou polovinu zdejší veškeré populace skotu. Zvířata pocházející z původních českých linií jsou od roku 2010 chráněna jako genetický zdroj. V roce 2011 bylo exportováno téměř 4 000 plemenných jalovic do řady evropských států.

Česká červinka představuje jedno z nejproslulejších původních krajevých plemen v českých zemích. Patří do skupiny krátkorohého červeného středoevropského skotu. Ten byl často nazýván skotem keltickým, keltickými červinkami, což je jedním z důkazů keltského osídlení Čech a Moravy.

Foto IRIS Miroslav Volf

Jedná se o plemeno s kombinovanou užitkovostí, středního tělesného rámce. V minulosti bylo na českém území chováno v různých rázech, například slezském či chebském.

V 30. letech minulého století bylo pro červinky typické žlutočervené zbarvení, současná populace se vyznačuje zabarvením do červena, někdy s nádechem do žluta. Rohy jsou kratší. Kohoutková výška krav se pohybuje mezi 125 až 135 cm a hmotnost osciluje od 470 do 530 kg. Plemeno je charakteristické živým temperamentem a dlouhověkostí. Mléčná užitkovost v extenzivním pastevním chovu je něco málo pod 2 000 kg, v intenzivním stájovém chovu kolem 3 000 kg při tučnosti až 4,6 proc. Barva mléka není bílá, ale nažloutlá.

Přestože je plemeno produkčně už dávno překonané, je správné, že se v určitém počtu

jedinců stále chová. Představuje tradiční historicky podložené plemeno vyšlechtěné českými zemědělci. V některých vyhraněných regionech je i živým krajínotvorným prvkem s příznivými dopady na agroturistiku. Má výjimečně dobrý předpoklad pro prosazení se v ekologické produkci potravin.

Zařazením červinky mezi genetické zdroje, nebo-li do genové rezervy, se zachovávají vlastnosti tohoto starého původního plemene do budoucna pro potenciální využití jejích genů ve šlechtitelství a výzkumu. Péče o genetické zdroje je jednou z forem naplňování Úmluvy o biologické rozmanitosti přijaté v Rio de Janeiro v červnu 1992 a Českou republikou ratifikovanou v následujícím roce.

Usilí o záchranu červinek započalo již před první světovou válkou, kdy bylo malé stádo umístěno na školním statku v Uhříněvsi u Prahy. Po kolektivizaci zemědělství se podobné snahy nesetkávaly s pochopením. Přesto v 70. letech minulého století existovala ještě tři stáda s počtem cca 350 krav. V roce 1987 se ujala regenerace červinky Vysoká škola zemědělská Praha nákupem 16 zvířat na svůj školní statek v Lánech, později se k ní připojila též Jihočeská univerzita České Budějovice.

V září narozené tele pochází z AG Kružberk na Opavsku. Malé stádo českých červinek, chlubí se webové stránky obce, je výrazem vztahu zdejších zemědělců k chovu skotu, který zde má dlouhou tradici. Mladou červinku přivezl do Zoologické a botanické zahrady města Plzně osobně zootechnik AG Kružberk Jiří Slavík. (zh)

Akva-tera

Plaz s vizáží kusu řasami obrostlého dřeva

Želva matamata trásnitá překvapí nejen vzhledem, ale i dalšími znaky. Vyznačuje se dlouhým krkem, velkou plochou hlavou a nápadně protaženým čenichem. Její hřbetní krunýř je až 40 cm dlouhý a rovněž plochý, jednotlivé štítky vytvářejí hrbolky. Na hrdle a krku má roztřepené kožovité výrůstky, které jí ve vodě výborně maskují. Dávají jí podobu tlejícího, mechem a řasami obrostlého kusu dřeva.

Její domovem je Jižní Amerika od východního Peru přes Venezuelu, Guayanu a Surinam až po severní a střední Brazílii. Obývá tiché řeky a stojaté vody v pralesích. Voda, v níž matamaty žijí, musí být měkká a kyselá a musí obsahovat vysoké procento tříslovin.

Zdržují se na mělčinách, kde nehybně leží, jen nozdry vysunují nad hladinu. Tak číhají na kořist. Jakmile se poblíž objeví ryбка, bleskurychle vyrazí hlavou vpřed a nasaje ji do tlamy i s velkým množstvím vody. Tu pak pootevřením čelisti na úzkou štěrbinu vypustí a potravu vcelku spolknou. Na to, aby ji mohly rozkousat, mají příliš slabé čelisti. Velké želvy loví i malé vodní ptáky. Mláďata

Foto Jaroslav Vogeltanz

se živí převážně hmyzem a drobnými obojživelníky.

Matamata trásnitá je vejcorodý plaz; v době kladení vajíček vylézají samice na břeh a kladou 12 až 28 vajec do dolíku vyhrabaného v měkké půdě. Mláďata se líhnou při teplotě kolem 28 °C asi po 200 dnech.

Další zajímavostí této želvy je nestejná hmotnost krunýřů. Jedinci žijící v mělkých vodách se stálou hladinou ho mají velmi těžký a nemohou plavat, naproti tomu populace zdržující se

v místech častých záplav, tedy s proměnlivou hladinou, krunýř tak masivní nemá a plavat dokáže. Ač jsou matamaty vodní želvy, mohou se kvůli těžkému krunýři utopit.

Ve specializované expozici Zoologické a botanické zahrady města Plzně Akva-tera na Palackého třídě vítají matamaty trásnitě návštěvníky hned u vchodu. Původní želva patří k nejstarším obyvatelům zahrady – je s ní spojena již od 70. let minulého století. Mladý pár je z počátku tohoto tisíciletí. (rd)

Nový sokolník představuje též mláďata

Foto Jaroslav Vogeltanz

Od 1. dubna předvádí v letním amfiteátru Zoologické a botanické zahrady města Plzně sokolnické ukázky nový sokolník Jan Brož. Dravci jsou jeho koníčkem již 20 let. Svoji profesionální dráhu začal na zámku Konopiště. V Horních Dvorcích na pomezí jižních Čech a Vysočiny, kde žije s rodinou, chová na 70 dravců a sov, do Plzně si jich přivezl 15. Kolekci ale bude během sezóny, která trvá do konce října, obměňovat. Zajímavým číslem bude předvedení jihoamerického dravce karanča jižního. Patří do čeledi sokolovitých, ale vzhledem připomíná papouška. Stejně jako dobře létá, chodí i po zemi a vyznačuje se velkou inteligencí.

Do prezentací zařazuje Jan Brož ukázky mláďat, a to už brzy po jejich narození. Jako první se představily malé – teprve ochmýřené sovy, a to výr bengálský a sova pálená. Dospělým návštěvníkům dosedá během programu na ruku výr velký a dětem káně Harisovo. (hy)

VE PROSPĚCH NÁVŠTĚVNÍKŮ

Ve dnech s vysokou návštěvností praskala jediná restaurace v centru Zoologické a botanické zahrady města Plzně Kiboko ve švech. Vždyť jejich služeb ročně využije kolem 450 000 lidí. Návalům by už ale měl být konec. Kapacitu restaurace o 90 venkovních míst zvyšuje rozšířená venkovní terasa, která nyní pojme až ke 190 hostům. Za částku kolem 800 000 Kč ji vybudovalo Plzeňské stavitelství.

Ku prospěchu návštěvníků je i další novinka, která v zoologické a botanické zahradě s jarem přibyla. Je jím druhé pítko, tentokrát umístěné pod statkem Lüftnerka. Autorem jeho sochařského ztvárnění je, obdobně jako u pítko prvního v okolí expozice nosorožců, západočeský sochař Jiří Kouřil. (kola)

Foto IRIS Miroslav Volf

ROK BOTANIKY 2016 NABÍDNE PĚT TÉMATICKÝCH VÝSTAV

Nahlédněte do života mravenců

Za účasti primátora Plzně Martina Zrzaveckého otevřela Zoologická a botanická zahrada města Plzně v polovině března první z pěti výstav z cyklu nazvaného Rok botaniky 2016. Je umístěna v pavilonu nosorožců a je věnována soužití rostlin a mravenců.

Je na ní představeno 15 ze současně známých 13 500 druhů mravenců, a to ze třech kontinentů – Euroasie, Jižní Ameriky a Afriky. K jejich snazšímu pozorování slouží návštěvníkům lupy. Velikost tohoto drobného blanokřídlého hmyzu je od několika milimetrů po několik centimetrů. Zajímavosti ze života těchto pozoruhodných tvorů přináší doprovozné texty. Jako vysoce dominantní sociálně dokonale organizovaní živočichové propojení spleť sítí vztahů s mnoha jinými organismy mají mravenci obrovský ekologický i ekonomický význam. Pouze v lidských příbytkách nejsou vítáni (zejména faraóni) a v lásce je nemají též zahrádkáři. Mravenčí kolonie čítají v závislosti na druhu desítky až milióny jedinců. V tropických deštivých pralesích mohou tvořit až 15 procent celkové živočišné biomasy. Podle odhadů je hmotnost všech mravenců na Zemi přibližně stejná jako hmotnost všech lidí.

Nejpočetnější populací v kolonii jsou vždy dělnice. Počet královen v hnízdě může být po-

dle druhů od jedné po mnoho tisíc. Běžný věk mravenců se pohybuje mezi sedmi až deseti lety, královny některých druhů mohou žít déle než dvacet let a za život zplodit až 150 miliónů potomků.

Velmi zajímavé je rozmnožování mravenců. Královna je samečkem, který brzy nato hyne, oplodněna pouze jedenkrát. Jeho ejakulát si ukládá do orgánu na konci zadečku – tzv. spermatéky a využívá ho celý život. Z oplodněných vajíček se líhnou dělnice, z neoplodněných samečkové. Královna samozřejmě rozhoduje i o tom, zda na svět přijdou další královny.

Mravenci rodů *Atta* a *Acromyrmex* a jejich příbuzní nosí zelené kousky listů do mravenišť, kde je kompostují a pěstují na nich houby, které jim slouží za potravu. Mravenci znojedí rodů *Messor*, *Pheidole* a *Pogonomyrmex* zase odnášejí do svých příbytků semena rostlin a zde je postupně konzumují. Ze Středozeří jsou známy případy, kdy mravenci rodu *Messor* sesbírali ročně až 100 kg zrní na hektar obilného pole.

Na území ČR bylo dosud nalezeno 111 druhů mravenců žijících ve volné přírodě.

Další výstavy v rámci Roku botaniky 2016 představí postupně rostliny evropských hor, soukromí rostlin, rostliny v životě člověka a mikry v přírodě. (kola)

Foto IRIS Miroslav Volf

Bojovníci s dlouhými zatočenými rohy

Novinkou v severoamerické geografické expozici Zoologické a botanické zahrady města Plzně je šestičlenné stádečko ovcí tlustorohých. Čtyři pocházejí z nizozemské zoo Arnhemu, další dvě z Prahy.

Ovce tlustorohá je jedním ze dvou druhů divokých severoamerických ovcí. Jsou to poměrně statná zvířata, hmotnost samců může dosahovat až 140 kg. Srst je hnědá, krátká. Beranům na hlavě vyrůstají mohutné i metr dlouhé zatočené rohy. Mohou mít hmotnost až 14 kg. Rohy samic jsou menší a méně zahnuté.

Ovce tlustorohá je plně přizpůsobena životu ve skalnatém terénu, ale umí i plavat. Žije v oddělených stádech samců a samic čítajících obvykle deset zvířat (výjimečně více než sto), jež se celý den pasou. Vždy se zdržují v blízkosti skal, kam mohou v případě ohrožení uniknout. Za potravou dokážou urazit až 60 kilometrů. Obě pohlaví se setkávají v době říje a znovu se rozdělí po narození mláďat (květen a červen), která zůstávají s matkami. Ve věku dvou až čtyř let opouštějí mladí samci samicí skupiny a připojují se ke stádům beranů. V době páření (od října do listopadu) svádějí berani spolu dlouhé souboje, během nichž do sebe narážejí čely. Údery jsou velmi silné, lze je zaslechnout až na vzdálenost 1,5 kilometru. Někdy se stává, že samci spolu zápasí i 20 hodin; byl popsán souboj, který trval 25,5 hodiny. Ve stáří 13 až 15 let se stávají berani neplodnými a v období říje se zdržují mimo místa páření. (kola)

Foto Jaroslav Vogeltanz

DO HNÍZDA DLOUHOU CHODBOU

Návštěvníci, kteří v plzeňské zoo postrádají více druhů papoušků, mohou být o něco spokojenější. Z chovatelského zázemí do expozice v Tropickém pavilonu byl přemístěn pár velkých papoušků nestorů kea.

Nestor kea obývá lesnaté horské oblasti Jižního ostrova Nového Zélandu. Dorůstá v průměru velikosti 48 cm a hmotnost je kolem jednoho kilogramu. Téměř celý má olivově zelenou barvu, charakteristický je velký, úzký, zakřivený zobák. Je všežravý. Velmi zajímavé je jeho hnízdění. Hnízdí zejména na zemi pod kořeny stromů nebo ve skalních trhlinách. K hnízdu vede 1 až 6 m dlouhá chodba, na jejímž konci se nachází velká hnízdní komora vystlaná lišejníky, mechem, kapradinami a měkkým dřevem. Samice začínají hnízdit již během ledna a celé hnízdní období končí v červenci. V jedné snůšce bývají dvě až čtyři bílá vejce, na kterých sedí po dobu asi 21 dnů. Nestor kea je známý také pro svou inteligenci a zvědavost. Často zaletuje do těsné blízkosti lidských obydlí nebo na parkoviště, kde pátrá po zbytcích potravy.

Někdy papoušek kea požírá mršiny ovcí, za což byl pronásledován farmáři a nemilosrdně vybiřen, neboť si mylně mysleli, že ovce zabíjí. To však není jediný problém. Ptáci žijí v horských oblastech Nového Zélandu, kde jsou v některých domech stále olověné hřebíky. Zvědaví papoušci je často vytahují, polykají a následky jsou fatální. I proto Mezinárodní svaz ochrany přírody IUCN řadí tohoto papouška mezi zranitelné druhy.

(kola)

Kalendárium

Jaro na statku Lüftnerka

STATEK LÜFTNERKA V ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADĚ MĚSTA PLZNĚ PATŘIL VÍKENDOVÝM A SVÁTEČNÍM PROGRAMŮM OD UVÍTÁNÍ JARA AŽ PO ČESKÝ ROK NA VSI POD MÁJKOU.

Co do teplot byl letošním prvním jarním dnem na Plzeňsku 18. březen. **Uvítání jara, otevírání České řeky a probouzení lesa** se konalo 19. 3. Kalendářně patřila sobota ještě k zimě. Ale počasím již k jaru. To k nám kalendářně letos dorazilo, neboť jsme v přestupném roce, 20. března v 5,30 hod. Celodennímu programu vévodili vodníci, který přesně v 11 hod. obnovil koloběh vody v České řece, a dvojice lesních pedagogů z Lesů ČR.

Velikonoce patřily tentokrát k časnějším, přesto bylo počasí jarní. Návštěvnícký rekord určitě zlomila sobota, první den **Tradičních Velikonoc na Lüftnerce**, kdy byl statek plný lidí od samého rána. Na základě poslaneckého návrhu trvaly letos svátky poprvé čtyři dny, volno bylo již od pátku. Pro příští ročníky budou muset pořadatelé zvážit jak nové skutečnosti přizpůsobit program. Velikonočních akcí se konala v Plzni a okolí řada, a tak někteří řemeslníci již byli v pondělí unavení a omluvili se. Nasytění Velikonocemi už museli být i návštěvníci.

Ptačí sobota, konaná hned následující sobotu, jakoby byla ve stínu Velikonoc. Ale spoň nemusely děti čekat na lanové atrakce připravené opět plzeňskou dendrologickou firmou Prostrom Bohemia ve frontách a do sytosti si jich užily. Ale i tak se partička lidí kolem Václava Štojdla nezastavila od rána do podvečera. Na oběd, který pro ně byl za celý den jediným honorářem, se dostali až kolem šesté večer.

Po několikaleté odmlce se do letošního Kalendária vrátila v samostatné podobě **oslava Dne Země**. Různým ekologickým soutěžím a poznávačkám dominovala nová naučná stezka inspirovaná právě 22. dubnem. Dnes tento den slaví více jak miliarda lidí ve 175 státech světa. Den Země se tak stal největším svátkem, který si připomínají lidé na celé planetě bez ohledu na původ, víru či národnost.

Soutěžní naučné stezky se těší při všech akcích, jejichž jsou součástí, velké oblibě. Staly se fenoménem. Například velikonoční stezka absolvovala v sobotu a v neděli každý den více než stovka rodin – a s velmi dobrými výsledky. Tentokrát ovšem taková úspěšnost co do znalostí správných odpovědí nebyla. Hodně se chybovalo v samotném datu Dne Země. Pro mnohé byla hodně těžká otázka dotazující se na počet chráněných krajinných oblastí v Plzeňském kraji. Přitom byly

Foto IRIS Miroslav Volf

Foto Michal Martan

vyjmenované, stačilo si jen představit hranice kraje a vyloučit ty, jež jsou již mimo něj. Na všechny přesto čekala v cíli alespoň malá odměna za snahu a samozřejmě prozrazení správných odpovědí. Takže napříště už budeme vědět, že Den Země připadá na 22. duben, chráněných krajinných oblastí (CHKO) nebo jejich částí je v Plzeňském kraji pět, přírodní památky a rezervace jsou vyhlášeny dle zákona o ochraně přírody... Naproti tomu úplně všichni věděli, že Brdy se staly CHKO od 1. ledna letošního roku.

Jarní víkendový a sváteční program na Lüftnerce ukončil **Český rok na vsi**. Posledního dubna měly slet čarodějnice a 1. května si tradičně zazpíval pod májkou známý dětský folklorní soubor Plzeňáčků. I když byla sobota a hodně Plzeňanů vyjelo na víkend z města ven, přišel čarodějnic, čarodějnic i malých čarodějů rekordní počet.

(fh)

Foto Jaroslav Vogeltanz

ŘEDITELOVY OPIČKY

Na konci března pokřtil v zoologické a botanické zahradě ředitel Divadla J. K. Tyla v Plzni Martin Otava (na snímku vpravo) s fideitem zahrady J. Trávníčkem dvě opičí mláďata. První byla malá guereza angolská rodičů Samuele a Viky. Ta přišla na svět počátkem letošního února po třileté odmlce a dostala jméno Kubíček. Plzeňská zoo chová tuto africkou opici od roku 1998.

Pro druhou opičku – malého samečka gibona bělolícího – vybral ředitel divadla jméno Luki. Ten přišel na svět již koncem loňského září. Je zdejší prvorozencem této kriticky ohrožené opice zařazené do Evropského záchovného programu (EPP). Jejím domovem je jihovýchodní Asie a v Plzni je k vidění od roku 2011.

(kola)

Vlci s kouzelnickými jmény

Po osmileté přestávce se v plzeňské zoo podařilo odchovat další vlky hrivnaté. Čtyři mláďata, která se narodila letos počátkem února, dostala kouzelnická jména Hary, Hagrid, Houdini a Hermiona. V polovině dubna je pokřtili a stali se jejich kmotry představitelé obvodu Plzeň 1 – starosta Mgr. Miroslav Brabec, 1. místostarosta PhDr. Ivana Mádllová, zastupitel, MBA, 2. místostarosta Jiří Uhlík, MBA a předseda finančního výboru zastupitelstva obvodu Mgr. Štěpán Krňoul. Podle prvního písmenka ve jménech H je zřejmé, že se jedná již o sedmý odchov vlka hrivnatého, zvaného někdy též pes hrivnatý, v plzeňské zoo. Rodiči štěňát jsou pětiletý samec Herbert původem ze zoo v Lipsku a stejně stará samice Anne ze švédské zoo v Norden Arks. Jsou to jejich první potomci. Chov této šelmy začal v plzeňské zoologické a botanické zahradě na podzim 1993 příchodem dvou samic z německé zoo v Halle. Po dvou měsících získaly partnera z Basileje. První mláďata se narodila v březnu 1996. Včetně štěňát s kouzelnickými jmény odchovála plzeňská zoo celkem 19 vlků hrivnatých. (kola)

(kola)

Foto Martin Vobruba

List z herbáře

*Durman
stromkovitý*

*Durman
obecný*

ANDĚLSKÉ TRUMPETY

Po delší době si představíme pokojové a volně rostoucí rostliny stejného rodu. Jmenují se durman (*Datura*), patří do čeledi lilkovitých, mají atraktivní trubkovité, většinou bílé, květy a specifickou oštinou tobolku s množstvím semen. Všechny jsou prudce jedovaté.

Durman obecný (*Datura stramonium*) je teplomilný až metr vysoký jednoletý plevel rostoucí na rumišťích, úhorech a dalších podobných místech, u nás v nadmořských výškách do 450 metrů. Podle účinnosti místa může vytvořit jedinou lodyhu nebo se rozrůst do rozvětveného keřku. Lidově se mu na základě jeho plodu říká panenská okurka, ježkova palice či čertova buřina. Jedovaté tropanové alkaloidy obsahují všechny části rostliny. Otrávenému člověku hrozí, obzvláště ve vyšších dávkách, smrt naprostým vyčerpáním se selháním srdce, přehřátím. Alkaloidy mají rovněž silné halucinační účinky.

Ozdobné durmary, pěstované většinou v létě na zahradě, terasách a balkonech a přes zimu v místnostech, jsou většinou původem jihoamerické druhy s bílými, žlutými a červenými květy. Ty mohou být až 20 centimetrů dlouhé. Rostlinám, vysokým i pět metrů, se proto

lidové říká také andělské trumpety. Základ sortimentu tvoří durman bílý (*D. candida*), durman stromkovitý (*D. arborea*), durman vonný (*D. suaveolens*) a jejich kříženci. Aby od června do října bohatě kvetly, vyžadují slunné stanoviště, výživnou a propustnou zeminu, časté přihnojování a stálý dostatek vláhy. V polovině května můžeme rostliny tvarovat, ve stejné době se i přesazují. Mladé exempláře každoročně, starší jednou za 3 až 4 roky. Přezimují-li v místnosti s teplotou do 10 °C, shodí durman listy, a proto omezíme závlaku na minimum. Při teplotě do 15 °C (vyšší už jim nedovolí odpočívat) si listy ponechají a závlavka musí být častější. Všechny druhy okrasných durmanů se snadno rozmnožují semeny a poměrně dobře i pomocí řízků. Ty zakořeňujeme asi po dobu dvou měsíců pod mikroténovým sáčkem.

Kterýkoliv pěstovaný durman je skutečnou ozdobou místa, kam jsme jej umístili. Navíc květy intenzivně voní. Nesmíme však zapomenout na jeho jedovatost. Rodiny s dětmi by proto měly volit jiné rostliny.

(zh)

Foto (repro), František Hykeš

PAVILON PLNÝ POUŠTĚ

JEJICH ZNAKY A SPECIFIKA. NEZAPOMNĚLA NA NĚ ANI EXPOZICE V ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADĚ MĚSTA PLZNĚ PŘEDSTAVUJÍCÍ SEVEROAMERICKÝ SVĚTADÍL. PAVILON S VÍCEMĚNĚ TERARISTICKÝMI ŽIVOČICHY A VENKOVNÍ SMÍŠENÁ BOTANICKO-ZOOLOGICKÁ PLOCHA PATŘÍ SONORSKÉ POUŠTI. NENÍ SICE NEJVĚTŠÍ, PRIM SE SVÝMI 500 000 KM² DRŽÍ POUŠTĚ VELKÉ PÁNEV, ALE NEJEN Z AMERICKÝCH, NÝBRŽ ZE VŠECH SVĚTOVÝCH POUŠTÍ MÁ NEJBOHATŠÍ ZASTOUPENÍ ŽIVOČIŠNÝCH A ROSTLINNÝCH DRUHŮ. SOUČASNĚ JE POVAŽOVÁNA ZA NEJKRÁSNEJŠÍ POUŠTĚ NA ZEMI. PÍSEČNÉ OBLASTI SE STŘÍDAJÍ SE ŠTĚRKOVÝMI A KAMENITÝMI LOKALITAMI, ČÁST JEJÍHO POVRCHU POKRÝVÁ I ZEMINA. ZE VŠECH SEVEROAMERICKÝCH POUŠTÍ MÁ NEJVĚTŠÍ ROČNÍ NADÍLKU DEŠŤOVÝCH SRÁŽEK.

Sonorská poušť, nebo krátce Sonora, se nachází z části na teritoriu Spojených států amerických – konkrétně Arizony a Kalifornie – a z části v severozápadní oblasti Spojených států mexických. Její výměra je téměř 312 000 km². Na severu na ni bezprostředně navazuje třetí ze severoamerických pouští a zároveň nejmenší – Mohavská poušť (35 000 km²).

Ze všech severoamerických pouští se vyznačuje největším ročním úhrnem srážek (mezi 70 až 250 mm). Díky tomu má ze všech světových pouští nejbohatší zastoupení živočišných a rostlinných druhů a je právem považována za nejkrásnější a nejzelenější poušť na světě a ráj kaktusářů. Žije zde na 60 druhů savců, k 350 druhům ptáků, 20 druhům obojživelníků, více než 100 druhů plazů, 30 druhů ryb, přes 1000 druhů včel a roste více jak 2 000 druhů rostlin. Jsou to např. palmy, agáve, kaktusy, luštěniny...

Jihozápadně od Tucsonu nedaleko hranic s Mexikem se vyskytují jaguáři. Z velkých zvířat na poušti dále žijí ovce tlustorohá, vlk mexický a zejména v hornatých oblastech je rozšířená puma americká, nazývaná někdy horský lev.

Sonora je hlavní lokalitou na světě, kde roste ve volné přírodě sloupový, až 18 m vysoký, kaktus *Saguaro*. Je jejím významným krajinným prvkem. Jediným zástupcem tohoto rodu je druh *Carnegiea gigantea*. Nejvyšší zdokumentovaný exemplář dosáhl výšky 24 metrů a hmotnosti kolem 13 tun, čímž se stal největším kaktusem světa. *Saguaro* poskytuje jedlé plody, jež jsou velmi výživné – obsahují až 7 procent cukrů a 13 procent bílkovin. Ve stonku si často vydlabávají hnízdní dutiny některé druhy ptáků. Obsahuje i několik psychotropních alkaloidů, ale jako droga není využíván. Specifickým tvarem, daným růstem vedlejších větví, je symbolem amerických a mexických pouští a objevuje se v mnoha westernech, nechybí ani v legendárním filmu Limonádový Joe.

Saguaro není zařazeno mezi ohrožené druhy, ale svévolné kácení je zakázáno a při kultivaci pozemků je povinnost zde rostoucí exempláře přesadit na jiný vhodný pozemek.

Na Sonorské poušti žije 17 kmenů indiánů. Ale nejsou to zdaleka její jediné obyvatelé. Kdo si území představuje jako nehostinnou a neobydlenou zemi, ten se velice mylí. Nachází se zde několik velkoměst, z nichž největší je s více jak 4 500 000 obyvateli Phoenix.

Během zimních měsíců, od listopadu do března, se na Sonore pohybují denní teploty od 21 do 32 °C, noční minima mají rozptýl od 8 do 20 °C, takže poušť je populárním zimním letoviskem. Vzhledem ke klimatu teplému po celý rok, je známá produkci tropického ovoce, především datlí a fíků.

V pavilonu věnovanému Sonorské poušti byste určitě neměli přehlédnout korovce jedovatého. Z téměř 3 200 druhů dnes žijících ještěřů jsou pouze dva nebezpečně jedovaté.

Káně rudoocasá je nejrozšířenější severoamerická káně. Dokáže ulovit kořist i velikosti králíka. Využívá se v sokolnictví, dožívá se až 20 let.
Foto IRIS Miroslav Volf

Foto Jaroslav Vogeltanz

Korovec jedovatý

Opuncie – další z charakteristických kaktusů Sonorské pouště. Plody jsou jedlé, konzumují se syrové i v různých úpravách – vaří se z nich např. džem.
Foto IRIS Miroslav Volf

Jsou to právě korovec jedovatý a korovec mexický obývající západní Mexiko. Korovci jsou ještěři velmi podivní. Jejich šupiny leží vedle sebe a vytvářejí jakýsi korálkovitý povrch těla zbarvený v nápadných kombinacích černé a růžové nebo žluté.

Kousnutí korovcem, obdobně jako uštknutí prudce jedovatým hadem, vede k poškození

centrální nervové soustavy a nakonec i k zástavě dýchání. Vzhledem k tomu, že se jed nedostane do rány okamžitě, většina kousnutých lidí napadení přežije. Nebezpečnost korovců dále snižuje skutečnost, že nejsou agresivní. Navíc jsou velmi pomalí. Jejich rychlost se dá srovnat s rychlostí příslovečně pomalé suchozemské želvy. Při pátrání po kořisti leze korovec pomalu mezi pouštní vegetací a hledá hnízda ptáků, aby si pochutnal na jejich vejcích a mláďatech. Malé živočichy korovec zabíjí pouhým stiskem silných čelistí dřív, než začne působit jed. Také na vejce jed nepotřebuje. Je tedy pravděpodobné, že se u něj jedový aparát vyvinul k obranným účelům.

Třebaže korovci žijí v pouštní, velmi teplé oblasti, nesnášejí vyšší teploty a jsou proto aktivní v noci, kdy je chladněji. Jakmile nastane období sucha, zalézají do úkrytů v zemi a tam nepříznivou dobu přespávají. Čerpají ze zásob tuku, nahromaděných ve ztlustlém ocasu. Nejlépe se proto dají pozorovat v krátkém deštovém období od června do srpna, po zbytek roku tráví větší část doby v děrách.

Korovec jedovatý dorůstá délky do 50 cm, je vejcorodý. V přírodě nemá žádné význačné nepřátele, přesto musely úřady vyhlásit jeho zákonnou ochranu. Přes svou jedovatost se totiž stali korovci vyhledávanými terarijnými živočichy.

Budete-li mít štěstí, při odchodu z pavilonu se s vámi rozloučí sova králičí. Se sovami moudrostí bude od stropu kontrolovat celý prostor a budou z ní vyzařovat klid a pohoda. Stejně dobře jako ve výškách se ale cítí i na zemi, kde se přes den skrývá v hlodavčích norách. Hnízdo vystlané trávou mívá někdy až tři metry pod povrchem terénu.

(kola)

let Zoo Plzeň
1926 — 2016

Amfiteátr Lochotín v zoo
od 10.00 do 22.00 hod.
vstup pouze areálem zoo
jednotné vstupné 90 Kč
děti do 3 let zdarma

90

Program:

let Zoo Plzeň

slavte s námi 3. září 2016

Hudební vystoupení ✨ Atrakce pro děti ✨
✨ Folklórní soubory ✨ Sokolnické ukázky ✨
✨ Indiánská vesnice ✨ Historický šerm ✨
✨ Dětské tvořivé dílny ✨
.....

PRVOMÁJOVÉ MAY DAY LETOS PO DESÁTÉ

V neděli 1. května se Zoologická a botanická zahrada města Plzně snažila již po desáté vyburcovat lidi k většímu vnímání přírody. Kampaň s názvem LET IT GROW, česky Nechme je růst, má veřejnosti připomenout, že i my jsme součástí vzrušujícího dění všude kolem a přítomnost rostlin a živočichů, čili biodiverzita, se nás bezprostředně týká. Rozmanitost přírody se, bohužel, zmenšuje. Společnými silami ale můžeme tento proces zpomalit!

Výroční 10. ročník byl spojen s velkým množstvím akcí. Od 10 do 17 hod představili žáci a studenti, nejen z plzeňských škol, své aktivity, které přispívají k ochraně pestrosti přírody kolem nás. Návštěvníci si mohli projít interaktivní stezku s deseti stanovišti, mohli si vyzkoušet lukostřelbu, ti menší měli možnost nechat si ozdobit obličej krásnými barevnými květy či oblíbenými zvířátky.

V sousedním amfiteátru se školy prezentovaly prostřednictvím videoprojekce. Lákadlem se staly letové ukázky včel pod vedením Petra

Jindry s jeho včelkou Lenkou. Letošní May Day ukončila píseň Nechme to růst, napsaná přímo pro tento projekt novou členkou tvůrčího týmu Kateřinou Misíkovou. Hudbu složil Jakub Kořínek.

Výtěžek z akce ve výši 10 567 Kč je určen na ochranu chřástala polního v Plzeňském kraji. Zvláštní poděkování patří těm, jež podporují May Day celých deset let: ZŠ Dýšina, ZŠ Zbiroh, Gymnázium Plzeň – Mikulášské nám., ZŠ a MŠ Město Touškov a Českému svazu ochránců přírody Spálené Poříčí. Uznání si zaslouží i nově se podílející ZŠ a SŠ Plzeň, Gymnázium Františka Křížíka a Sciens Center Techmania.

V rámci desátého ročníku May Day je příležitost vzpomenout přínosu Mgr. Magdy Berkovské, jež s akcí věrně pomáhá po celých deset let, a dále Mgr. Petry Zoubkové, Pavla Tomana a včelaře Josefa Kadlece. Pomyslná medaile patří těm, bez nichž by tento projekt padl: Jiřině Pešové a Mgr. Martinu Vobrubovi.

Text a foto Kateřina Misíková

Počátkem května se terarista plzeňské zoo Jan Dohnal vypravil již podruhé do Íránu zachraňovat zmiji Latifovu. Tentokrát se vydal po vlastní ose. Musel zdolat cestu dlouhou přes 5 600 km. Od 10. 5. již působil v místech výskytu těchto ohrožených hadů a současně telefonicky vyřizoval nezbytnou administrativní agendu.

Foto Martin Vobruha

Zmrzliny Prima bez palmového oleje!

SPORNÝ PALMOVÝ OLEJ SE DO SVĚTA VYVÁŽÍ HLAVNĚ Z MALAJSIE A INDONÉSIE, KDE SE PĚSTUJE NA ROZSÁHLÝCH PLANTÁŽÍCH. TY VZNIKAJÍ VYKÁCENÍM, ČASTO VYPÁLENÍM PŮVODNÍHO DEŠTNÉHO PRALESA. DOCHÁZÍ TAK K NENÁVRATNÝM ZTRÁTAM BIOLOGICKÉ ROZMANITOSTI. PALMOVÉ PLANTÁŽE POSKYTNUTÍ PROSTŘEDÍ K ŽIVOTU PRO POUHÝCH 15 PROC. DRUHŮ ŽIJÍCÍCH V PRALESE. ZÍSKÁVÁNÍM STÁLE NOVÉ PŮDY PRO PRODUKCI OLEJE VYPALOVÁNÍM PŮVODNÍ VEGETACE SE STALA INDONÉSIE NEJVĚTŠÍM SVĚTOVÝM PRODUCENTEM EMISÍ; PŘEDČILA DOKONCE SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ A PŘÍBLIŽNĚ PĚTKRÁT LIDNATĚJŠÍ ČÍNU.

Kvůli nezvratným ekologickým důsledkům se do úsilí za snížení spotřeby palmového oleje, zejména osvětovým působením na spotřebitele, zapojila před několika lety také Unie českých a slovenských zoo.

Společnost Bidvest Czech Republic s.r.o. nedávno oznámila, že od zpracování palmového oleje zcela ustupuje. Na českém trhu působí od roku 1990 a v současné době je jedničkou v distribuci potravin pro gastronomii a maloobchodní trh. Část potravinářského zboží vyrábí ve vlastních závoděch v ČR. V Kralupech nad Vltavou to jsou zpracovny čerstvého hovězího a vepřového masa, mořských ryb a největší bouřárna zvěře u nás. V Opavě se zase jedná o největší produkci zmrzliny na území České a Slovenské republiky, dále o výrobu zeleniny, zmrazených hotových jídel či zmrazeného pečiva.

Návštěvníci plzeňské zoologické a botanické zahrady znají společnost prostřednictvím českých zmrzlin značky Prima a také jako sponzora víkendového programu loučení se školou (25. 6.) a s prázdninami (27. 8.).

Proč se firma rozhodla upustit od používání palmového oleje? PR manažerka Lucie Hrubá říká: „Tlak ze strany spotřebitelů byl velký. I přesto, že jsme tento olej používali v minimálním množství, snažili jsme se pružně reagovat na přání a požadavky našich zákazníků. Kauza s palmovým olejem nám není lhostejná a toto rozhodnutí je naším příspěvkem k jejímu řešení. Od letošního února až března jsou všechny naše zmrzliny vyráběny bez použití palmového oleje. Nahradili jsme ho olejem kokosovým. U ostatních produktů jsme přešli na olej řepkový. Pokud se ještě v obchodech vyskytnou obaly uvádějící palmový tuk, jedná se o produkty, které byly vyrobeny v době, kdy toto rozhodnutí ještě nevstoupilo v platnost,” vysvětluje L. Hrubá. Zákazníci změnu na ceně nepocítí. „Je však třeba říci,” zdůrazňuje PR manažerka, „že tato změna stála firmu nemalé úsilí. Bylo nutné obměnit např. design obalů zmrzlin, receptury a textace. Vše šlo na vrub firemních nákladů!“ (zh)

METEOROLOG ZE ŠINDELOVÉ

Ing. František Hykeš

Rudolf Kovařík ze Šindelové na Sokolovsku je mediálně nejznámějším západočeským meteorologem. A to navzdory tomu, že pozorování počasí a zaznamenávání jednotlivých meteorologických hodnot a s nimi souvisejících údajů není jeho povoláním, ale velkým a celoživotním koníčkem. Léta praxe ho však dovedla k vysoké odbornosti a profesionalitě.

S nabídnutou židli se dá do úklidu stolu, k němuž si mám sednout. Omlouvá se: „Společně s manželkou píšeme už 16 let kroniku. Včera jsme se pustili do dalších kapitol, dneska budeme pokračovat. I v malé obci se toho může hodně díť. Představte si, že se tu na skok zastavil při letošní návštěvě Karlovarského kraje prezident Miloš Zeman. Zajímá se o osud zdejší bývalé vysoké pece, jež je technickou památkou. Pracovala ještě v roce 1945. Před úplnou zkázou ji chce zachránit spolek, který jsme založili v roce 2015.

Také jsem byl dvakrát v obecním zastupitelstvu. Kdo něco umí a je ochotný dělat věci veřejné, je na vesnici žádaný,” jakoby na svoji omluvu doplní meteorolog. „Funkce v povodňové komisi při Městském úřadu v Kraslicích, ta mi už stála. Ale to nějak souvisí s meteorologickou stanicí, zdejší měření srážek, rychlostí tání sněhu a průtoky v místním potoce. Asi 65 metrů od domu dozírám na provoz liminigrafické stanice Českého hydrometeorologického ústavu. Měří výšku hladiny Rotavského potoka, zdejší průtok a teploty vody. Přístroj byl pořízen za finančního příspěvku Karlovarského kraje a je součástí Integrovaného záchranného systému, varování před povodněmi. Zmiňované údaje odesílá automaticky každých deset minut hydrometeorologickému ústavu v Plzni. Doplní oficiální data ČHMÚ a ve zdejší oblasti je také částečně suplují, protože Karlovarský kraj nemá vlastní pobočku této instituce. Všichni víme, jakou dokážou horské bystřiny udělat paseku při rychlém odtávání sněhu nebo při bouřkových lijáčkách,” shrnuje hostitel.

Očekával jsem, že si s panem Kovaříkem zopakují vysokoškolské základy meteorologie a dozvím se, kam se i ona díky digitalizaci a dalším

moderním technologiím posunula. Namísto toho jen letmé představení stanice: „Mimo výparu měřím všechny hodnoty. Teploty zjišťuji až do jednoho metru pod povrchem země. U sněhu dělám tak zvané profilové měření, což znamená, že mě zajímá nejen mocnost jeho pokrývky, ale také kolik je v něm uloženo vody.” Místo dalších odborností následují nové příklady praktického využití v Šindelové naměřených hodnot.

„Úzce spolupracuji s krušnohorskou Horskou službou. S jejím dlouholetým náčelníkem Rudolfem Chladem jsme letití přátelé, čehož si vzhledem k jeho profesnímu i politickému životu velice vážím. Z Horské služby mi zavolají i v noci. Nejčastěji se ptají na směr a sílu větru kvůli přivolání záchranářské helikoptéry pro zraněné. Počasí nepředpovídám, ale cenné informace dávám i pro vlekáře. Při letních lesních požárech se na mne zase obrací hasiči, abych jim poradil nejbližší vodní zdroj. V sedm a v devatenáct hodin podávám do Plzně zprávu pro zpravodajství o sjízdnosti silnic. Tam v pobočce hydrometeorologického ústavu přidávají výhled na další hodiny a informují správce silniční sítě. Netvrdím, že vždy vyjde vše na sto procent, ale takové kalamity kvůli počasí, jako jsou několikrát za zimu na brněnské dálnici, řidiči na rychlostní komunikaci z Prahy do Chebu neprožívají.”

Krušné hory odvodňuje Ohře. Její průtoky v průběhu roku reguluje Nechanická vodní nádrž. Z měření v Šindelové její dispečink ví, že letošní množství sněhu v západní části Krušnohoří bylo na jedné pětině normálu a s vodou v přehradě bude třeba šetřit.

Rudolf Kovařík má titul oficiálního pozorovatele Českého hydrometeorologického ústavu, ale jak sám říká, nikdy nechtěl být jen tupým pozorovatelem a zapisovatelem údajů. Více než pouhým meteorologem je klimatologem, zpracovává fenologické přehledy, s bývalým náměstkem ČHMÚ se domluvil na instalaci webové kamery. Když na ni nebyly peníze oficiální cestou, opatřil ji pro stanici sponzorsky. Klimatologické veličiny ze Šindelové jsou třetími údaji z Karlovarského kraje. Do Plzně se přenášejí každých deset minut. Obdobná hlášení dostává ústředí ještě z Chebu a Klínovce.

Vedle webové kamery je u Kovaříků umístěna ještě kamera onďřevické observatoře Akademie věd. Snímá dopad mezihvězdného materiálu, jež shořel v atmosféře nebo v ma-

lém měřítku dopadl na zem. „Těchto kamer je po ČR jen pět, jedna z nich je právě zde,” neskrývá radost hostitel. A přidává další trumf: „Pozorovací místo má tady také Geofyzikální ústav Akademie věd. Na úrovni stanice kategorie C tu měří zemské záchvěvy v souvislosti s epicentrem u Nového Kostela na Chebsku. Právě v těchto místech jejich šíření končí, ale zcela neškodné ještě nejsou. Sousedovi poškořily komín. Zdejší zemětřesené roje jsou evropským pevninským unikátem. Doprovází je zřetelné hučení. Něco podobného znají ještě na Islandu,” přidává R. Kovařík zajímavou informaci.

„Ve fenologii se věnuji především horské a lesní přírodě,” vysvětluje. „Zaznamenávám nejen dobu květu, ale i další veličiny, například jaká byla úroda, kdy začaly stromy shazovat listy. Stihnout počátky kvetení všech jarních květin je značně hektické, léto je už klidnější. Jednou fenologie poskytne cenné údaje o změnách klimatu, o průběhu ročních období. Přínosná už je ale i v současnosti pro předpovědi pylových alergií. Představte si, že ty zužují až pětáct procent populace,” argumentuje pan Kovařík.

Portrét krušnohorského meteorologa by nebyl úplný, nezminí se o jeho začátcích: „S nadšákou se dá říci, že jsem meteorologem od druhé třídy,” zavzpomíná v žertu na to, jak ho tato disciplína oslovila. „Co chceš za vysvědčení?,” zněla tehdy otázka rodičů: Pingpongový stůl nebo barometr? Zvítězil přístroj. A já se snažil toho o počasí dozvědět stále víc. Dodnes ho mám, je to památní kousek. Stejně jako vlhkoměr, pašovaný přes hranice z tehdejšího Východního Německa. Loni 22. prosince jsem oslavil čtyřicet let ve službách meteorologie. A letos je to třicet let, co jsem začal spolupracovat s plzeňskou pobočkou Českého hydrometeorologického ústavu. Zakladatelem zdejší stanice ale nejsem. Mým předchůdcem byl od roku 1962 Ladislav Svitáček.”

Je až s obdivem, že při všech těchto úkolech má Rudolf Kovařík ještě čas na profesi, která ho živí: na dřevovýrobu. Tím spíše, že ročně provede stanicí kolem 700 zvidavých návštěvníků. A to nejsou v tomto čísle lidé, kteří se přijdou podívat ve dnech otevřených dveří, a děti, jež sem přijdou při školním výletě.

Foto archiv Rudolfa Kovaříka

Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií

PODPOROVÁNÍ Z EVROPSKÉHO FONDU PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ

ROP

Zajímavá výuka

Zrekonstruovaný letní amfiteátr patří také školám

Jakmile jaro ukázalo vlídnější tvář, Environmentální centrum Lüftnerka nabídlo školám nový výukový program. Jsou to přibližně dvacetiminutové filmy s ekologickou tematikou promítané na velkoformátovou LED obrazovku. Ta se stala součástí letního amfiteátru na Lochotíně při jeho rekonstrukci v loňském roce, podpořené evropskou dotací prostřednictvím Regionálního operačního programu Jihozápad.

Premiérové promítání se uskutečnilo 2. května, zúčastnilo se ho 97 dětí z 3. ročníku; úplně první školou, která nový program absolvovala, byla 21. ZŠ v Plzni. Žáci shlédli výukové filmy Ekologické teplo, pojednávající o ekologické výrobě energií v Plzeňské teplárenské, a. s., a snímek o Zoologickém programu Národního parku Šumava. Na další promítání 9. 5. přišlo vedle žáků ZŠ také 40 dětí z 81. pl-

zeňské MŠ. Tentokrát byly na programu filmy Zoologický program NP Šumava a o antilopě Derbyho, na jež záchraně se vydatnou měrou podílí čeští nadšenci ze spolku Derbyanus. Promítání ekologických filmů bude pokračovat i po celý červen, kdy v závěru měsíce, v pondělí 27. 6., vyvrcholí velkým dnem pro školy na lochtotinském amfiteátru.

(sh)

POZVÁNKA DO NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH BOTANICKÝCH EXPOZIC OD AMERIKY PŘES ASII PO EVROPU

Cesta k současnosti dlouhá 55 let

Mgr. Václava Pešková, botanička

BOTANICKOU ZAHRADOU SE MŮŽE MĚSTO PLZEŇ PYŠNIT OD ROKU 1961. V MÍSTĚ BÝVALÉ KODETOVY ZAHRADY NEDALEKO PŘED NEDÁVNĚM NOVĚ OTEVŘENÉHO VELKOLEPÉHO PŘÍRODNÍHO DIVADLA JI ZALOŽIL MIROSLAV VAŇOUSEK, ZNÁMÝ PLZEŇSKÝ BOTANIK, ZAHRADNÍK A TERA-RISTA V JEDNÉ OSOBĚ. NA PLOŠE 2,5 HA SE NACHÁZELO ARBORETUM S VÍCE NEŽ 400 DRUHŮ A KULTIVARŮ STROMŮ A KEŘŮ, ROZÁRIUM, ODDĚ-LENÍ TRVALEK, ZÁHONY CIBULOVIN A ALPINUM. V TÉTO PODOBĚ A S TÍMTO OBSAHEM EXISTOVALA DO ROKU 2004.

Miroslav Vaňousek

V roce 1981 se bota-nická zahrada sloučila se sousední zoologickou zahradou v jeden admi-nistrativní celek. Zahrady měly sice napříště společ-né vedení, ale vzájemně se nijak neovlivňovaly. Teprve se stavbou skleníku pro sbírky sukulentů jižní Afriky, Madagaskaru a Ka-nárských ostrovů se začala rozvíjet myšlenka uspo-

řádat společné zoologicko-botanické expozice. V září roku 1993 byl skleník otevřen a návštěvníci mohli spatřit nové uspořádání botanických sbírek, zcela odlišné od systému, který se v botanických zahradách užíval dříve. Expozici tvořily nejen rostli-ny, ale i zástupci živočišné říše příslušných oblastí.

V současné době je Zoologická a botanická zahrada města Plzně rozdělena podle biogeogra-fických oblastí. Rostliny jsou představovány v rost-linných společenstvech a reprezentují tak typické biotopy daných částí světa. Převažují zde expozice palearktické (Evropa, Asie) a nearktické oblasti (Severní Amerika), tedy míst s podobnými klima-tickými podmínkami jaké jsou u nás. Etiopskou oblast zastupují sukulentní v již zmíněném expozič-ním skleníku. Zbývající oblasti jsou po botanické stránce ukázány už méně.

Zásadní změnu prodělala původní „Vaňous-kova“ botanická zahrada v roce 2004, kdy zde vznikla kamenná japonská zahrada Šówa-en. Od roku 2005 se pak postupně krok za krokem mě-nila v asijskou zahradu. Návštěvník zde může najít nejen řadu okrasných druhů asijských rostlin, ale i velmi vzácné a ohrožené druhy dřevin.

Tolik trocha historie na úvod. A nyní několik pohledů do expozic, jež by mohly být lákavou po-zvánkou k návštěvě zahrady, která letos slaví už 55 let trvání.

Expozice rostlin lesů východu Severní Ameriky na svazích pod statkem Lüftnerka byla vysazena roku 2006. Výsadbám se daří a po deseti letech je už možné se pomyslně přenést do amerických lesních biotopů, které jsou zajímavé hlavně na jaře.

A to zejména díky hájovým rostlinám, jež z na-šeho kontinentu neznáme. Jedná se např. o tro-jatce, krvavěnk, arisémy, uvulárie nebo srdcovky. Ve své domovině vytvářejí tyto květiny koberce, podobně jako u nás sasanky, ale mají mnohem větší a nápadnější květy.

Dalším místem, které mám osobně velmi ráda, je expozice horských druhů rostlin jižní Afriky. Na-chází se vpravo pod sukulentním skleníkem a je zajímavá po celou vegetační sezónu. Pro nás, za-hradníky, je to vlastně taková pokusná zahrádka říkající nám, co vydrží naši zimu bez zimní ochrany, co přežije v suchém pařeníšti, co se naopak musí sklidit do studeného skleníku nebo co se chová jako letnička a je nutné si předpěstovat ve skle-níku. Stačí bohužel jedna špatná zima (ať hodně vlhká nebo velmi mrazivá) a veškeré dosavadní úsilí přijde vniveč. O to více v příznivých letech potěší každé oko návštěvníka krásné sytě žluté a fialové porosty sukulentních delosperem, český kosmatců, kvetoucích od jara do podzimu. Na za-

Svítlivě žluté kvetoucí kosmatec je jarní nepřehlédnu-telnou ozdobou expozice horských rostlin jižní Afriky.

čátku léta se k nim přidají bílé a žluté smily, žluté mechovce, růžovofialové starčeky a řada letniček. Velmi zajímavé, a ne často pěstované, jsou pichla-vé rostliny rodu *Berkheya*, jejichž nádherné kvě-ty zdobí skalku až do pozdního podzimu. Velmi často sice vymrzají, ale mnozí se poměrně dobře výsevem a rostliny ještě v tomtež roce i vykvetou. Nechybějí samozřejmě ani známé žlutooranžové mnohokvěté či bílokvěté galtonie.

Zajímavou a poměrně novou expozicí je turec-ká skalka; byla založena na podzim roku 2014 a je zde vysazeno více než 120 druhů rostlin. Nachá-zí se v zadní části zahrady proti výběhu pižmonů hned vedle studeného skleníku s choulolistější-mi druhy skalniček Turecka. V přední části expo-zice rostou jarní druhy, které ji rozzáří různoba-revnými květy – např. tařice, trýzele, fibigie, iberky, tařičky a mnohé další. Pozadí pak tvoří rostliny vyš-šího vzrůstu, jež kvetou postupně až do podzimu. Jedná se např. o náprstníky, šalvěje, rmen, hojník, bodlák nebo třezalku.

Nejnovější botanická expozice je ještě stále ve stádiu tvorby a navazuje na skleník se středomoř-skou florou a faunou, otevřený na sklonku roku 2014. Ve skleníku a jeho blízkém okolí si ná-vštěvník může prohlédnout nejen suchozemské a vodní želvy, ale také bohatou mediteránní vege-taci plnou barev a vůní (levandule, máty, oregana, mateřídoušky, yzopy, šalvěje aj.) Pod skleníkem ve stráni nad restaurací Kiboko vznikla velmi pro-storná skalka věnovaná flóře evropských hor od afrického Atlasu, přes španělské Pyreneje a Sierra Nevadu, Alpy, Karpaty až po balkánská horstva. Rostliny zde tvoří celky podle výše uvedených oblastí a podle geologického podloží (vápenec, silikát, dolomit), na němž rostou. Nechybí ani ve-getace rašelinišť s porosty pěnišníků a vrb a les-ní horská vegetace. Od loňského roku je skalka postupně osazována, ale než bude vypadat jako opravdový horský biotop, bude trvat ještě pár let.

Foto Jaroslav Vogelntanz, Miroslav Volf

Minimum pro ochránce a přátele přírody

VOLBA PADLA NA ROSNIČKU A JEŠTĚRKU

Ornitologové vyhlásují kaž-doročně Ptáka roku; le-to je jím červen-ka obecná. Spo-lečněst ji dělájí Obojživelník roku 2016 – rosnička zele-ná a Plaz roku 2016 – ještěr-ka zelená.

Rosnička zelená jako jediná naše žába do-bre šplhá pomocí přísavných terčíků na koncích prstů po keřích a po stromech. Ráda se sluní, ale po chvíli se schová ve stínu, aby nevy-schla. V dubnu a v květnu je možné zaslech-nout samečky i ve dne, avšak od jara do léta spíše kvákají až po setmění.

Ještěrka zelená je největší ještěrkou v ČR. Dospělí samečci mají zvláště na jaře v obdo-bí rozmnožování nádherně modře zbarvené hrdlo.

Na Moravě tento druh obývá teplejší stano-viště zejména na jejím jihu, v Čechách je vý-skyt ještěrky zelené omezen především na ka-ňonovitá údolí větších řek.

Hlavní začátek kampaně obojživelníků a plaz roku připadá na 12. března, kdy je Národní den žab. K tomuto dni se pojí i krásné přísloví: Na svatého Řehoře čáp letí přes moře, žába hubu otevře... (jh)

Foto 2x Vlastimil Cihlár

OD PRAMENE PO ÚSTÍ STŘELY

V minulosti byla řeka též nazývána Žluticí, Lososnicí, Schnellou, Sagitou či Šípkou. Rovněž ale „Sázavou západních Čech“. Středověký název Lososnice byl odvozen od hojného výskytu lososa, Žlutice pak od zabarvení vody od splavovaných jílů (po řece se jmenují také Žlutice). Charakter dolního, rychle proudícího toku dal později vzniknout dalším názvům Střela nebo německému Schnella.

Velké stromovité vrby jívky lemující silnice, to je zvláštnost, kterou spatříte na Toužimsku u Mirotic.

V okolí Toužimi je říčka více jmen malým lučním potokem, karlovarská silnice ji překračuje asi kilometr před městem. Za ním vstupuje do zvláště rozervané krajiny plné pastvin a údolí. Stružky potůčků svírají letité vrbové porosty, v nichž se po jaru žlutají hojně blatouchy a střídají prvosenky vyšší. Při pohledu na západ se zrak noří do lesů Tepelské plošiny. Na východě už dávají o sobě vědět Doubovské vrchy, které ve formě několika čedičových kopců a suků pronikly až sem. Nejvýraznější je Mirotický vrch s teplomilnou flórou. Jakoby se bála, že do něj narazí, právě v těchto místech mění Střela směr toku ze severního na východní. Dříve než její vody dotečou pod známý poutní kostel Skoky, zklidní je vodní nádrž Žlutice. I to sporé dřívější osídlení muselo v polovině 60. let minulého století ustoupit poslání přehrady. Pitnou vodou zásobuje žateckou a podbořanskou průmyslovou aglomeraci.

Ještě před nádrží je na říčce navěšena – jako perel na náhrdelníku – řada průtočných rybníků.

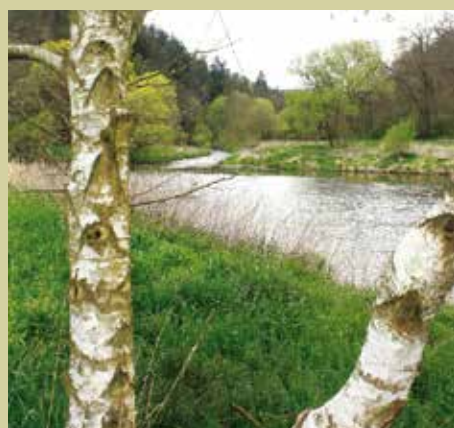
Pod přehradou se mění v bystřinu, její údolí je brzy plné chat a dalších rekreačních objektů. Pod Žluticemi je opět sama s přírodou. Jen z menší či větší vzdálenosti ji doprovázejí lokálka a silnice. Luční nivou meandruje s takovým rozmachem, jakoby tušila, že takové svobody se jí už dlouho dostávat nebude.

V Chyších přichází další bod zlomu. Střela se vydává na jih. Louky vystřídalo lesnaté, stále sevřenější údolí. Několik letních táborů, pár desítek chat, nějaké samoty, tu a tam válečnou minulost připomínající pečotní bunkry řopíky. Jinak jen a jen romantická divočina. Škoda, že ještě nekvetě střemcha; topolový háj s jejím vydatným podrostem musí provonět sevřené údolí na vzdálenost několika kilometrů.

Za chvíli Střela opustí Karlovarský kraj a vstoupí na území kraje Plzeňského. I bez označení je hranice markantní. Úzká, ale celkem solidní silnička se mění v neudržovanou cestu plnou hlubokých výmolů, tabule hlásá, že se nacházíme v přírodním parku Horní Střela. Byl vyhlášen v roce 1978 a jeho hlavními fenomény jsou hluboké kaňonovité údolí řeky a moře lesů táhnoucí se od Žihle k Rabštejnu nad Střelou. Svoji turistickou pověst zakládá na faktu, že je nejmenším městem ve střední Evropě a také na své výhodné poloze u Střely. Je křižovatkou značených cest a výchozím místem naučné stezky údolím řeky. Ta samozřejmě nemají místo, kde se dříve těžila

Kolonie kapradiny pérovníku pštrosího doprovázejí Střelu od hráze přehrady nad Žluticemi až k městu. Počátkem května prozrazovaly její výskyt pouze loňské uschlé, přesto výrazné, listy. V ČR je pérovník pštrosí ohroženým druhem.

Zde, v Berounce, Střela končí.

pověstná rabštejnská břidlice. Pokryt je jí i chrám sv. Víta na Hradčanech.

Od Rabštejna po proudu řeky se rozkládá na ploše 314 ha jedna z největších přírodních rezervací v Plzeňském kraji – Střela. Vedle neporušené pobřežní přírody v kaňonovitém údolí chrání také teplomilnou květenu a některé vzácné živočichy. Lidskou přítomnost připomínají jen staré mlýny.

Pod Černou Hatí přibírá řeka z pravé strany Manětínský potok. Jeho pramen a prameny Střely dělí jen několik kilometrů. Přesto oba toky jsou poté od sebe poměrně vzdálené, i když směrově přibližně shodné. To třetí v této oblasti pramenící tok – Úterský potok – se vydal úplně jinou cestou. Ústí sice do stejné řeky jako Střela, ale v místech Hracholuské vodní nádrže před plzeňským soutokem s Radbuzou ještě nesoucí název Mže.

Lesnatým údolím se Střela klikatí i od Nebřezin nedaleko Plas až k soutoku s Berounkou. Před druhou světovou válkou bylo trampským rájem. Ale od padesátých let se stávalo vlivem páchnoucího znečištění, pocházejícího z kaznějovské chemiky, opuštěným místem. Znečištění sice pominulo, ale časy táboráků a trempských písní se sem už nevrátily. A řeka si tak teče nijak rušená civilizací přírodním parkem Rohatiny.

Poblíž Liblína 102 km dlouhá pouť Střely končí. Od pramene k ústí ztratila 415 metrů nadmořské výšky. Její vody splynuly s vodami Berounky.

Text a foto František Hykeš

Minimum pro ochránce a přátele přírody

ŽLUŽ LETOŠNÍMU JARU PROPŮJČILY MLÉČE A VRBY

Každému jaru jakoby vévodila jiná kvetoucí rostlina. Záleží na nasazení květů, ale i na průběhu jara. Posledních několik let byla synonymem pro české jaro žluť řepkových lánů. Jenže řepka loni vinou sucha špatně vzešla, porosty jsou řídké a nevyrovnané. Žlutá barva letošního jara zůstala, jen se stala komornější. Nejkrásnějšímu ročnímu období ji propůjčily letos vlivem chladného počasí dlouho kvetoucí a pomalu se olistující javory mléče. Podél vodních toků jim sekundovaly se zlatavě žlutavými jehnědami různé druhy vrby.

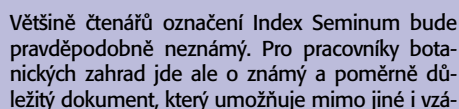
Zatímco v minulých letech teploty brzy skákaly do letních hodnot a kvetení v důsledku toho bylo krátké, letošní jaro bylo pozvolné až plaché. Vždyť ještě kolem 25. dubna i v nižších polohách sněžilo, což tu už dlouho nebylo. V Plzni na výslunných místech rozkvétal šeřík a na jeho latách ulpávaly sněhové vločky. Z 28. na 29. ukázaly termometry citelný ranní mrazík. Nad dvacítku vyskočily teploty, a jen několikrát, až v druhé polovině první květnové dekadý. Pokud je pravda, že rozkvetlé trnky přivolávají pravidelně tzv. ledové

muže, odbyli jsme si je už koncem dubna. No, uvidíme... (fh)

Foto
František Hykeš

Do okolíku uspořádané květenství javoru mléče – na podzim známého tzv. nosy – okřídlenými dvounažkami.

jemnou spolupráci botanických zahrad, muzeí, výzkumných ústavů a dalších institucí zabývajících se botanikou. Jedná se o seznam semen rostlin sbíraných jak na území botanické zahrady, tak i ve volné přírodě. U každého druhu je zaznamenán i jeho původ, tzn. přesná lokalita sběru, popř. z jaké zahrady byla semena či rostlina prvotně získána. Nově je připojeno také tzv. IPENové číslo („občanský průkaz“ rostliny).

Taxony jsou řazeny podle čeledí a pro zápis se používá výhradně vědeckých latinských názvů. Seznamy se každý rok aktualizují podle sebraných druhů rostlin. V praxi to znamená, že přibližně od května do listopadu se sbírají semena, ukládají se na suché místo a v zimních měsících se pak čítí. Následně se připraví aktuální seznam se všemi výše uvedenými informacemi a v lednu je Index Seminum rozesílán do ostatních botanických institucí. Do poloviny dubna se objednávky vyřizují – semena se ukládají do sáček včetně jejich popisu a odesílají příslušným zájemcům.

Díky této výměně lze dobře získat semena z různých koutů světa. Nejvíce spřátelených zahrad je samozřejmě v Evropě – v Německu, Rakousku, Itálii, Francii, Španělsku, Skandinávii, ale nechybí

ani botanické zahrady z Číny, Japonska, Koreje (jižní i severní), Ruska, Kazachstánu, Kirgizstánu, Litvy, Lotyšska, Tchaj-Wanu a ojediněle také z USA, Kanady či Nového Zélandu. Austrálie a většina amerických zahrad Index bohužel nevydává anebo je tato služba zpoplatněna.

Výměna semen je určena pouze pro nekomerční účely. Protože se jedná o genetický zdroj, řídí se mezinárodními ujednáními, zejména Úmluvou o biologické rozmanitosti (Convention of Biological Diversity CBD). Ta má tři základní cíle: udržení biologické diversity, trvale využitelné využívání všech složek přírody a zachování genetických zdrojů.

Index Seminum Zoologické a botanické zahrady města Plzně za rok 2015 obsahoval 332 druhů a všechny měly přírodní původ. Obdrželo ho více než 300 botanických institucí celého světa. Na jeho základě přišlo celkem 107 objednávek a bylo rozesláno více než 1 200 položek semen. Naopak plzeňská botanická zahrada díky této výměně získala zatím v roce 2016 přibližně 1 700 druhů rostlin. Minimálně polovinu ještě ležetos uvidí návštěvníci v expozicích. (vp)

Foto (repro)

V ROCE 2015 OSLAVIL ALPINUM KLUB PLZEŇ 55 LET SVÉ EXISTENCE. NEJŠIRŠÍ VEŘEJNOSTI JE ZNÁM HLAVNĚ PŘEHLÍDKAMI SKALNÍČEK, KTERÉ POŘÁDÁ KAŽDOROČNĚ NA JAŘE A POSLEDNÍCH PĚT LET I NA PODZIM V ZAHRADĚ GYMNAZIA NA MIKULÁŠSKÉM NÁMĚSTÍ. JEJICH PŘEDCHŮDCEM BYLY VÝSTAVY KONANÉ V LETECH 1973 AŽ 1977 V ZADNÍM TRAKTU KOSTELA A KLÁŠTERA U FRANTIŠKÁNŮ.

V roce 1977 byli alpínkáři nuceni toto místo opustit. Po usilovném hledání nového výstavního prostoru padla volba na zpusťou zahradu tehdejší Střední všeobecné vzdělávací školy (SVVŠ) na náměstí Odborářů, dnes opět Mikulášském. O dva roky později se zde konala první výstava, která byla a stále je jedinou výstavou nejen plzeňských alpínkářů, ale i dalších alpínkářských organizací z Čech a Moravy. Pro představu – Alpinum klub Plzeň, tehdy specializovaná základní organizace Českého svazu zahradkářů, měl v těchto letech přibližně 300 členů.

Díky dotacím alpinkáři obohatili gymnaziální zahradu o několik zajímavých kultivarů dřevin. Pozornost budí rozsáhlá sbírka rhododendronů a též sloupovité rostoucí liliovník tulipánokvěty. Na ukázký vrstevnatý mokřad navazuje skupina magnolií, kterou střídá mokiřad pro vlhkomilné rostliny. Travertinová skalka je vzpomínkou na jednoho z předsedů klubu, dnes již nežijícího Richarda Poláčka. Použitý kámen pochází právě z jeho zahrady.

Letošní novinkou hned při vstupu do gymnaziální zahrady je naučná stezka Dědictví českých zahradníků. Jejím cílem je seznámení veřejnosti s výpěstky českých pěstitelů. Při možnostech nákupu rostlin z celého světa je právě na ně často neprávem zapomínáno. Jsou přitom vyšlechtěny pro naše klimatické podmínky. Příkladem mohou být tzv. Jelínkovy azalky – výpěstky prof. J. Jelínka z Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví v Prů-

honicích. Známý jsou také pod jmény českých řek. Společně s nimi jsou zde vysazeny i některé azalky čili rhododendrony vyšlechtěné jeho pokračovateli. Ty nesou pojmenování po českých pamětihodnostech a osobnostech. Šlechtitelé rostlin jsou ale nejen z Průhonice a nejedná se jen o rhododendrony. Jen namátkou je možné uvést plazivě smrký, dříšťály, vřesy, okrasné jabloně, mochny a další.

Za námětem a rozpracováním obsahu stezky stojí Ing. Tomáš Peš ze Zoologické a botanické zahrady města Plzně, finančně ji podpořilo Město Plzeň.

Těžištěm plzeňských výstav alpinek nejsou přirozené vysazené dřeviny, ale exponáty, které každoročně, přinejmenším s ročním předstihem, vypěstují členové Alpinum klubu na svých zahrádkách. Načasování té nejlepší formy kvetení je vždy jednou z náročnějších prací. Znamená to na jaře jejich neustálé přenášení ze skleníku do skleníku, pořád dokola. I přesto se stane, že některá rostlina odkvete a jiná ještě nerozkvete. Pěstitele to samozřejmě mrzí, neboť výstavy jsou nejen popularizací alpinek, ale i jich samotných. (ru)

(*ru*)

Foto Petr Liška

Ne každý štěkající šimpanz kouše!

SKUPINU ŠIMPANZŮ, DO NÍŽ PŘIBYLA ZAČÁTKEM LOŇSKÉHO PROSINCE Z KANÁRSKÝCH OSTROVŮ NOVÁ SAMICE MARIA, JSME V MINULÉM ČÍSLE OPUSTILI VE CHVÍLÍCH, KDY SE JIŽ VŠICHNI JEJÍ ČLENOVÉ SEZNÁMILI A SPRÁTELILI. S JEDINOU VÝJIMKOU: ZEDOENJA TVRDOHLAVĚ SOUŽITÍ S MARIOU ODMÍTALA.

Všichni šimpanzi pohromadě.

Foto Kateřina Misíková

Ošetřovatelka Monika Nováková popisuje pro čtenáře čtvrtletníku IRIS další dramatické chvíle mezi šimpanzy:

K samicím jsme opět pustili Baska, jediného samce ve skupině. Nadšen se s nimi zdravil. Trio Bask, Maria a Zizwa vypadá nadějně, náš jediný momentální úkol a cíl je připojit k nim problematickou Zedoenju. Už není cest zpět, už není možnost to udělat jinak. Začínáme mít ale obavu, zda se tento poslední krok ve sbližování šimpanzů povede. Nechceme nic protahovat, a tak pouštíme Zedoenju k nekontaktnímu seznamování. Jako první se na ní jde podívat její sestra Zizwa, která jí hlasitě zdraví. Přidává se i Maria. Začátek vypadá slibně, takže hned druhý den otevíráme výsuvnou přepážku (šubr) a seznamujeme lidoppy jen přes mříž. A právě v tu chvíli Zedoenja opět zabodovala o svá opičí práva a zvědavou Mariu agresivně odehnala od mříže. Tím znovu vyprovokovala Baska, který ji napadnul. Nastalo ovšem něco, co nás potěšilo. Po několika vteřinách se k Marii přidala Zizwa

a samce společně hlasitě odehnaly. Zedoenja sice ještě několikrát s křikem zaútočila na procházející Mariu, ale intenzita nevládnosti každým dalším dnem opadávala. Nastal proto čas k poslednímu odvážnému kroku: odstranit seznamovací mříž. Očekávání tohoto okamžiku bylo plné strachu. Připouštěly jsme si i možnost, že Zedoenja nováčka prostě nepřijme. A tak jsme se všechny ošetřovatelky na tento okamžik vybavily velkou porcí mléčné čokolády, protože jak se říká, čokoláda je antistresová.

To ráno bylo před šimpanzí expozicí zvláštní ticho. Už ani nevím, která z nás byla otevřít spojovací mříž. Ale to, co se odehrálo potom, bylo jako vyjmuté z telenovely. Zedoenja se okamžitě rozeběhla proti vyděšené Marii a objala ji. Od této chvíle působí nová skupina harmonicky a spokojeně. A věřte tomu nebo ne, Zedoenja s Mariou jsou často viděny, jak si vzájemně probírají srst.

A co říci na závěr?, Snad jen to, že ne každý šimpanz, který štěká, musí kousat."

V soutěži určitě pokračujte!

Ve spolupráci se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně vyhláší Městská knihovna v Sušici soutěž:

POZNÁVEJTE PŘÍRODU A ZA ODMĚNU PŘIJEĎTE DO ZOO

soutěž trvá od 2. 5. do 30. 11. 2016

Soutěžit mohou registrovaní čtenáři oddělení pro děti a mládež Městské knihovny v Sušici.

Každému soutěžícímu bude přidělena soutěžní průkazka s dvanácti políčky na potvrzení dvanácti výpůjček.

Výpůjčkami se rozumí dvanáct návštěv v knihovně, nikoliv dvanáct vypůjčených knih. Při každé návštěvě si může čtenář půjčit libovolný počet knih, alepoň jedna však musí být o přírodě. Půjčí-li si jich více, z hlediska pravidel soutěže je to stále jedna výpůjčka a jedno razítko do průkazky.

Pracovníci knihovny postupně razítkem nebo svým podpisem potvrzují do průkazky jednotlivé výpůjčky.

Každý soutěžící čtenář = jedna volná vstupenka k jedné návštěvě ZOO a Botanické zahrady.

/ Městská knihovna Sušice

www.knihovnasusice.cz

Za oficiálního maskota letošního ročníku čtenářské soutěže byla vybrána vzhledem k jejímu odjezdu z Plzně opět nosorožčí samička Maruška. V Městské knihovně v Sušici si však zvolil slona. Jakoby věděli, že je to zvíře, které chce plzeňská zoo určitě chovat!

Podle zájmu o opakování soutěže Poznávejte přírodu a za odměnu přijďte do zoo, stala se v řadě knihoven Plzeňského a Karlovarského kraje trvalou součástí jejich práce s dětskými čtenáři. „Určitě v ní pokračujte,“ vzkázala na počátku roku ředitelka Městské knihovny v Ostrově na Karlovarsku Mgr. Irena Leitnerová a dodala: „Mluvila jsem o ní s kolegy z pražských knihoven. Upřímně nám ji závidí a mrzí je, že něco podobného nepořádá také pražská zoo.“

Jak už knihovny vědí, třetí ročník soutěže byl vyhlášen opět na počest Měsíce knihy. A jak se zdá, bude o něj ještě větší zájem než o loňský. Zejména v Plzeňském kraji.

Podmínky předchozího ročníku splnilo a do Zoologické a botanické zahrady města Plzně bylo pozváno 234 dětí z 26 městských a místních knihoven v obou krajích.

(hy)

Malé Mirákulum – dárek dětským návštěvníkům

Místo po dravcích pod schody do asijské zahrady v Zoologické a botanické zahradě nezůstalo dlouho prázdné. V dubnu sem nastoupila firma TR ANTOŠ z Turnova a začala zde s výstavbou moderního dětského hřiště. Bude sestávat z terénní skluzavky, dvou houpaček – v podobě hnízda a beranidla – a především z lanového centra se čtyřmi různě vysokými věžemi, lanovými mosty a překážkami. Z jedné z věží vede plastová skluzavka. Naprostá většina atrakcí a odpočinkového mobiliáře je vyrobena z odkorněného, běleného a broušeného akátového dřeva. Je samozřejmé, že všechny herní prvky splňují veškeré technické a bezpečnostní normy. Rozpočtové náklady na dětské hřiště, které v tomto pojetí v zahradě dosud chybělo, činí přibližně 2 miliony korun. Již během výstavby se u něj malí návštěvníci zastavovali a přemlouvali rodiče k další návštěvě zoo až bude v provozu. Zkušebně by mělo začít fungovat v červnu.

Vzhledem k tomu, že inspirace k vybudování dětského hřiště pochází ze zábavného parku Mirákulum v Milovicích, začalo se mu mezi pracovníky zahrady říkat malé Mirákulum.

(hy)

ZA PŘÍŠERAMI Z PRAVĚKU

Text a foto Zdeněk Bříza

HLAVNÍM CÍLEM NAŠÍ TERARISTICKÉ EXPEDICE NA KUBU BYLO SPATŘIT DVA MÍSTNÍ NESMÍRNĚ VZÁCNÉ ŽIVOČICHY – KROKODÝLY KUBÁNSKÉ A LEGUÁNY KUBÁNSKÉ. JIŽ JEJICH DRUHOVÉ OZNAČENÍ NAPOVÍDÁ, ŽE NEŽIJÍ NIKDE JINDE A JSOU ZDEJŠÍMI ENDEMITY.

Krokodýl kubánský

Chameleolis vusaty

Kubánka krásná

A jaké byly naše první poznatky a zážitky z ostrova svobody, jak byla Kuba označována, když byla ve východní části světa dávána za vzor na Spojených státech nezávislého, pokrokového státu?

Bez ohledu na tamní životní úroveň a jakoukoliv propagandu, je jednou z ekologicky nejčistších a nejzachovalejších zemí světa. Tento verdikt nezískala od žádných ekologických aktivistů ale přímo od OSN. Minimální průmysl vypouští do ovzduší zanedbatelná množství škodlivin, není zde všudypřítomná chemie, počty aut jsou tak malé, že vzduch je čistý i ve městech a v okolí silnic. Všechny tyto ekologické klady jsou samozřejmě důsledkem hospodářského embarga. S měnícím se přístupem USA k ostrovnímu státu je jen otázkou času, jak dlouho toto bude platit.

NEJMENŠÍ KROKODÝLÍ AREÁL NA ZEMI

Krokodýl kubánský se vyskytuje pouze ve sladkovodních bažinatých oblastech na poloostrově Zapata a na Mládežnickém ostrově (Isla de Piños). Obě lokality dohromady mají celkovou rozlohu 650 km², což je nejmenší krokodýlí areál na Zemi. Tomu odpovídá i počet jedinců žijících ve volné přírodě. Dalším nebezpečím pro jeho existenci je křížení s krokodýlem americkým.

Jedná se o středně velký druh dorůstající průměrné délky kolem 2, 5 m, samec mívá i čtyři metry. Ze všech druhů krokodýlů se nejvíce a nejraději pohybuje po souši, což mu umožňuje dlouhé silné nohy. Dokáže zde vyvinout rychlost až 60 km/hod.

Bohužel ve volné přírodě jsme krokodýly nespatri, jen na farmě při jejich záchranné stanici. I to bylo zajímavé, protože centrum je dobře vedené a má výsledky.

NA JIH ZA LEGUÁNY

Jak známo, největší karibský ostrov je dlouhý a úzký. Jeho délka je 1 200 km a šířka maximálně 190 km. Projeli jsme ho prakticky od západu na východ. Řídil jsem vypůjčené auto a docela jsem si tuto roli užíval. Kubánci nikam nespěchají, na silnicích, včetně dálnice, je minimálně aut. Například na tzv. jižní silnici vedoucí do druhého největšího města ostrova Santiago de Cuba jsme za dva dny jízdy nepotkali více než třicetku aut.

Ve městě je to projížďka mezi veterány, mezi automobilovými americkými koráby z padesátých

až šedesátých let minulého století. Byl to hezký zážitek, který už Kuba zřejmě nebude dlouho bezděčně nabízet. Nikdo však nemůže po Kubáncích chtít, aby pro nostalgické vzpomínky turistů zůstala země navždy zakonzervovaná někde uprostřed minulého století.

Nejvyšší kubánské hory Sierra Maestra vypínají se horou Pico Turquino do nadmořské výšky 1 974 metrů leží na jihozápadě země, právě při nejjižnější silnici do Santiaga d. C. Za doby Kubánské revoluce zde měl Fidel Castro hlavní štáb a řídil odsud partyzánskou válku.

Z časových důvodů jsme si museli výstup na vrcholek pohoří odpustit. O to více jsme si vychutnali zdejší národní park, jeden z 11, které na Kubě existují. Je tvořen bujnou lesní vegetací, ale nás nejvíce zajímaly útesy strmě vystupující z moře – domov leguánů kubánských. Délkou mezi 150 až 180 cm a hmotností kolem 15 kg jsou jedním z největších, ale současně také bohužel nejohroženějším druhem leguánů. Přesto, že se dožívají až 25 let. Samci jsou větší než samice, někdy i o polovinu. Ležící na skalách připomínají příšery z pravěku.

Kubánci je mají rádi, což dokazuje jejich častá přítomnost jako turistická atrakce u čerpacích stanic a na dalších místech, kde si je mohou lidé nejen prohlédnout, ale i nakrmit. Na potravu nejsou vybíraví, jsou spíše býložraví.

PLŽ NEJEN KRÁSNÝ, ALE I UŽITEČNÝ

Třetím živočichem, rovněž endemickým, který jsme chtěli na Kubě poznat, byl plž *Polymita picta* s českým nepříliš známým pojmenováním kubánka krásná. Jeho ulita je opravdu krásná. Určitě by byly ozdobou terárií, ale chovat je v umělém prostředí, dosud ještě nikdo nedokázal! Kdo je chce spatřit, musí se za nimi vydat do nejvýchodnější oblasti Kuby, do trnité suché buše se spoustou kvetoucích opuncí a tilancí v okolí Rio Seca. Život plžů je velmi zajímavý a plný záhad. Nedokáží žít bez spojitosti se symbiotickou houbou, možná, že se jí i živí. Nejsou jen krásní, ale i užiteční. Ochraňují kávovníkové plantáže od škůdců. Kubánci se je proto snažili přenést též na plantáže na západě ostrova, ale ani to se nepodařilo. Jsou přísně vázání na podmínky, zejména klimatické, místa původního výskytu.

Na jihovýchodě země nelze minout zátoku a město Guantánamo s americkou vojenskou zá-

kladnou. Hned naproti ní leží další základna, pro změnu kubánská, naopak demonstrující Američanům domácí vojenskou sílu.

Dalším naším cílem bylo okolí bývalého hlavního kubánského města Baracoa. Ujeli jsme pouhých 80 km a ocitli jsme se v úplně jiné přírodě s pralesy, v nejzelenější a nejvlhčí části ostrova.

NA ZÁPAD KUBY, DO JEJÍCH TURISTICKÝCH OBLASTÍ

Další přesun už byl podstatně delší. Za den a půl jsme dorazili na opačný konec ostrova – do provincie Pinar del Rio se známým městem Viñales a pro Čechy legendárním hotelem Los Jazmines, v němž se točil jeden z dílů seriálu o majoru Zemanovi. Je to vůbec asi turisticky nejznámější oblast. Proslavily ji rovněž tabákové plantáže s nejkvalitnějším tabákem používaným na luxusní doutníky. Nás sem ale lákalo zcela něco jiného. Další ostrovní endemité – chameleolis vusaty. Plaz, který v sobě spojuje, jak název napovídá, některé znaky chameleónů a anolisů. Například obdobně jako chameleoni dokáže hledět každým okem jinam. Zatímco leguáni kubánští se doslova vystavují na skalnatých útesech, chameleolisové obývají vlhké lesy, kde žijí skrytě ve větvích stromů a keřů. O to je větším zážitkem je spatřit.

Sever ostrova s turistickými oblastmi už není tak zaostalý jako zemědělský venkov. Lidé zde žijí lépe, jsou znát zahraniční vlivy a peníze turistů. Když tankujeme a obsluha nebo další řidiči slyší češtinu, chlubí se, že u nás pracovali a ptají se po osudech karlovarských porcelánků a automobilky Tatry. Těžko chápou, že některé z nich nepřežily privatizaci a otevření trhu.

Závěr kubánské expedice patřil hlavnímu městu, přesněji řečeno havanské zoo a zdejšímu akváriu. Zoologická zahrada je obrovským safari. Je na něm patrné, že Kuba není vázána jako Evropa žádnými předpisy zakazujícími nákup zvířat z volné přírody a má velmi přátelské vztahy s Namibií. Ve velkých společných výbězích se pohybují početná stáda zeber, žiraf, nosorožců, slonů. Návštěvníci si zahradu prohlíží z autobusů a mají před sebou věrnou napodobeninu africké savany. Špičkovou úroveň má nejen vlastní chov zvířat, ale též zázemí s laboratořemi, veterinární klinikou a dalším vybavením. Hezký dojem v nás zanechalo i havanské akvárium.

Při poznávání biotopů naší planety se před létem zastavujeme v místech s nejnižším množstvím srážek. Uhodli jste: Další zastávkou jsou pouště. Vyskytují se všude, kde jsou roční úhrny srážek nižší než 250 mm. Ohraničeny jsou polopouštěmi, na něž spadne mezi 250 až 500 mm vody. Nejsušší poušť Atacama v Jižní Americe nedostane za celý rok více vláhy než jeden milimetr! Naopak na druhém konci tabulky s 200 mm je australská Velká Viktoria.

- 1** Polopouště a pouště pokrývají: 10 – 20 – 35 procent zemského povrchu?
- 2** Je možné, aby nejdelší kořeny na světě, jež patří jednomu druhu fíkovníku (*Ficus*) rostoucímu v jižní Africe v oblasti Mpumalanga, aby dosáhly k vodě, rostly do hloubky nejméně 120 m?
- 3** Ne všechny pouště mají horké podnebí. Na největší studené poušti Gobi ve střední Asii klesají teploty hluboko pod bod mrazu. Děje se tak a/ jen v noci – nebo i b/ přes den?
- 4** Známa africká poušť Sahara má roční úhrn srážek kolem: 10 mm – 100 mm – 190 mm?
- 5** Jedna z významných pouští má v Zoologické a botanické zahradě města Plzně vlastní venkovní a vnitřní expozice. Je to australská Velká Viktoria – asijská Karakum – africká Nubijská – severoamerická Sonorská?

Odpovědi zasílejte na adresu: hykes@plzen.eu, (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzně Pod Vinicemi 9 301 00 Plzeň a těšte se na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci soutěže z 4. čísla časopisu IRIS, ročník 2015:

Alice Cimrová, Plzeň; Barbora Řezáčová, Plzeň; Ing. Jan Vaiz, Trnová. Správné odpovědi na soutěžní otázky: černozemě jsou předurčené pro zemědělství; stepi východní Asie jsou v létě žhavě horké, v zimě ledově studené; kůň Převalského; na jeho záchraně má značný podíl Zoo Praha; severoamerický bizon.

Všem výhercům blahopřejeme!

Návštěvníkový servis

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

otevřena denně duben – říjen od 8 do 19 hod.
(pokladny do 18 hod.)

listopad – březen od 9 do 17 hod.

Vstupné: dospělí 140 Kč, zlevněné 100 Kč.

Mimo sezónu 90 a 60 Kč.

Psi do ZOO a BZ přístup nemají!

AKVA-TERA Palackého tř. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 40 Kč, zlevněné 20 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

**Pro opakované návštěvy ZOO a BZ
i AKVA-TERA využijte výhodných permanentek!**

Zoologická a botanická zahrada města Plzně
Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň

tel.: 378 038 325, fax: 378 038 302

<http://www.zooplzen.cz> e-mail: zoo@plzen.eu

Aktuální kulturní akce také na: www.iris-zooplzen.cz

facebook: Zoo Plzeň, Sdružení Iris

Kachna od Makra

Prvně se s kachnou divokou březňáčkou z Borských polí potkal plzeňský zvířecí záchranář Karel Makoň v červnu 2009. Tenkrát ho volal nějaký pán, že si všiml u garáže vedle plochodrážního stadionu divoké kachny, která cosi hledá v kanalizační vpusť. Zastavil a zjistil, že v záchytném koši kanálu jsou zapadlá kachňata, která nemohou ven. Záchranář je vysvobodil a s matkou vyprovodil k Borské přehradě.

O rok později se v červenci vše opakovalo. Kachnu, pochodující po chodníku s mláďaty od Makra, hlásilo hned několik řidičů zároveň. Ptačí rodinku K. Makoň odvezl na přehradu a samici nasadil ornitologický kroužek Národního muzea Praha.

Následujících pět let pak rok co rok střídavě s městskou policií doprovázel kachnu s mláďaty od Makra na Borskou přehradu.

To vše platilo až do letošního 10. dubna, kdy odchytová služba Městské policie Plzeň dovezla K. Makoňovi ornitologický kroužek patřící oné kachně. Někdo ji přejel autem kousek od Makra v Plzni na Nové Hospodě.

Škoda jí, posteskl si záchranář nad zprávou, ale současně uznal, že šest let života na divokou kachnu pravidelně hnízdící ve městě mezi průmyslovými objekty cca 2 km od vody, je docela slušný výsledek.

Na základě jeho pozorování se divoké kachny vyskytují i na několika dalších místech v různých částech Plzně – např. v Doubravce u konečné stanice trolejbusu či na Jiráskově náměstí na Slovanech.

O den dříve identifikoval Karel Makoň na Berounce na Rokycansku podle ornitologického kroužku dalšího ptačího veterána – tentokrátě přibližně devatenáctiletého labutího samce. Ale ani on neuhynul stářím – příčinou smrti byl náraz do vodičů vysokého napětí. (mr)

Kachní rodinka.
Ilustrační foto Pavel Moulis

ZOOTRHY PLZEŇ V ROCE 2016

V Kulturním domě Peklo v Pobřežní ulici se konají:
11. 6., 30. 7., 17. 9., 8. 10., 5. 11., 10. 12.

Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv, chovatelských potřeb a literatury. Jejich přejímka od 6 do 9 hod.
Cena stolu 100 Kč. Rezervace: 777 578 676.

Jak získat časopis IRIS

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovního. Poplatek za posílání čtyř čísel činí 60 Kč. Částku lze uhradit poštovní poukázkou, kde nezapomeňte uvést účel platby – PŘEDPLATNÉ IRIS, nebo bankovním převodem. V tomto případě je třeba sdělit jméno a adresu objednavatele. Na poštovní poukázce musí být vždy uvedena adresa: ZOO a BZ Pod Vinicemi 9, 301 16 Plzeň.

Časopis lze získat též v jeho distribučních místech:

V Plzni na adrese vydavatele, v Akva-tera na Palackého tř. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, na Krajském úřadu Plzeňského kraje, v Národním institutu pro další vzdělávání v Čermákové ul. 18 a ve Studijní a vědecké knihovně PK.

V Karlových Varech na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magistrátu města, v Národním institutu pro další vzdělávání v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Roli.

V Chebu v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat i ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji.

Do základních a mateřských škol v Plzeňském a Karlovarském kraji je IRIS distribuován prostřednictvím obcí s rozšířenou působností.

Opravdová smetanová
zmrzlina v čokoládě

PREMIUM
PEGAS

AUTOCENTRUM TA

Váš autorizovaný prodejce a servis vozů ŠKODA

Tam kde se sny mění ve skutečnost

JEZDÍME SPOLEČNĚ, JEZDĚTE S NÁMI!

ZOOLOGICKÁ
A BOTANICKÁ
ZAHŘADA
MĚSTA PLZNĚ

AUTOCENTRUM TA a.s.
Tylova 70, 301 00 Plzeň
Telefon 378 124 444

VÝHODNÁ ELEKTŘINA
A ZEMNÍ PLYN

RWE

The energy to lead

www.rwe.cz